

KONYA

HALKEV AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

sf

İç — Anadolu'da Bozkır	FERRUH SANIR
Unutulmak Korkusu	Dr. İSMAIL HAKKI ALADAĞ
Mevlevîler Şehri Konya	SAİT SUNGUR
Bir Bucagımız : Akviran Bucacı	ARİF BİLGE
Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu etrafında	FUAT TUYGAN
Lozan	
İlgında boşanma meseleleri üzerine bir tetkik ve netice	FEHİM ÇAYLI
İkiyüz yıl içinde Konyada ölen Valilerden Ragıp paşa	
ve Divançesi üzerine bir kaç söz I.	M. MESUD KOMAN
Umumî sağlık, Çocuk sağlığı ve Nüfus siyasetimiz	Dr. İ. HALİL YUNT
Temmuz içinde Halkevi faaliyeti	

KONYA

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

YILI: IX

AĞUSTOS 1945

SAYI: 81

İÇ—ANADOLU'DA BOZKIR

Hülasa eden : FERRUH SANIR

Anadolu'nun, üç yöndeki, denizlerin mavi sularıyla yıkanan, köpüklü dalgalarıyla döğülen yeşil kıyılarından İç—Anadolu'ya gidenler, dağların çerçevelediği bu bölgeye, hele bir gece yolculuğundan sonra ilk defa ayak basıyorlarsa, tabiatın büyük ve şaşırtıcı bir değişikliğiyle karşılaşır. Artık burada ne kıyıların her mevsimde yemyeşil yamaç ve düzlükleri, ne yükseklerin sık ormanları, ne de gelip geçtikleri sulak ovalar vardır. Bu yolculuk yaz ortalarına da raslamışsa değişmezlikten sızlanma artar. "git git bitmiyor," denir; buralardaki şehirler ve köylerde nasıl yaşanabildiği sorulur. İç—Anadolu'yu ortalarından geçenler, kilometrelerce yol aldıkları halde bir tek ağaca raslamıyabilirler.

Fakat bu, İç—Anadolu'nun dış görünüşüdür, gerçekte orası değişiklikler diyarıdır; üstelik bu durum, onun

doğal durumu da değildir. Yüzlerce ve binlerce yıldan beri insan eli, oranın aslı ve doğal durumunu bozmuş, değiştirmiştir. Onu kavramanın güçlüğü, kendisine, doğru bir ad ve sıfat bulmakta çok gecikilmiş olması da gösterir. İç—Anadolu'ya daha dün kadar "Yayla," demişlerdi; sözlerinin gelişine göre "Plâto," demek istiyorlardı; fakat o bir plâto değil, plâtoları bulunan bir ülke bölümü idi. "Orada çöl var," dediler; yahut onu çöle benzettiler... Bu bocalama "Birinci Türk Coğrafya Kongresi," ile sona erer gibi oldu; fakat bu hal şekli dıştan gelme idi. Gerçi bu gün artık İç—Anadolu'ya, kongre kararlarına uyarak "Yayla," demiyorlar; fakat onlarca Tibet hâlâ yayladır. Zaten onların ova ve yayla (plâto anlamında) tarifleri karşılaştırılacak olursa arada fark bulmanın güç olduğu da görülür.

KONYA

Yıllığı : 6 Lira

Altı aylığı : 3 "

Yabancı memleketler için
ayrıca posta ücreti eklenir.

Abone bedelleri ile yazı-

lar KONYA HALKEVİ Dergi
işleri bürosu adresine gönderilmelidir.

Dergiye gönderilen yazılar
yayınlansın, yayınlanmasın
geri çevrilmez.

İç—Anadolu değişiklikler diyarındır; orada güneş her gün bir başka şa'saa ile doğar ve başka bir renk ihtişamı içinde batar. Yaz ortasında sapsarı uyuyan Bozkır'ın bağrında gizlenen bin bir bitkinin tohumu, sayıları kadar renk ve renkleri kadar koku saklar. Bahar yağmuru, sıcaklıkla birlikte bu tohumların hangisine uygun gelirse, o yıl onlar çimlenir, onlar çiçek açar.... Bozkırın rengi her baharda başkadır.

Orada karlı dağ başlarından ormana, ormandan meyva bahçesine, oradan tahıl tarlasına, sürülerin otladığı yaylalara (plâto değil yayla) bembeyaz Tuzgölüne kadar çeşitli tabiat parçaları vardır; birinden ötekine farkına varılmadan geçilir. Orada, karlı dorukları göklere uzanan sıradağlardan sonsuz gibi görülen ovalara inilir, umulmayan bir köşede çok uzaklardan ya Erciyeş'in, yahut Hasandağının kardan ağarmış başı bir rüya gibi görülür; yaklaştıkça tüller birer birer kalkar, çizgiler belirir, geçmişin ateş püsküren bu uyur ejderleri gittikçe büyürler, renklenirler.

Yabancılar Hasandağına "Anadolu'nun Fujiyama'sı", derlermiş; biz ona "Hasandağı", deriz; Fujiyama'ya "Japonya için bir Hasandağı", dersek, ötekini çok methetmiş sayılırız.

İç — Anadolu'yu tanıma ve tanıma yolunda bir yandan yeni araştırmalar için imkânlar sağlamak gerekirken, bir yandan da şimdiye kadar yapılmış araştırmaları mümkün olduğu kadar iyi bir süzgeçten geçirerek ele almak zorunda bulunduğumuz açıktır. Daha iki yıl önce yazılmış yerli eserlerde bile birtakım yanlış ve hattâ manasız fikirlere raslıyoruz. Bun-

ların birisinden 1)'aldığım bir kaç cümleyi buraya kaydetmekten kendimi alamıyorum :

"...Konya sahasında bozkırlar ve stepler görüldüğü gibi buralarda da Anadolu'nun iç iklimi hükümran olur.... Bilhassa şimale tesadüf eden büyük bir kısmında boşluk hâkimdir, su bulunmaz..... Hararet derecesi yazın azamî 27°—37° arasında bulunduğu gibi kışın da yine vasatî olarak sıfırın altındâ 8°—15° arasındadır.... Göl ve bataklık sahalar nisbeten daha ratıp olmakla beraber buralarda soğuk daha azdır....."

Yabancı yayınları da dilimize çevirmek gerektiğini biliyoruz; fakat bunlara sıra gelinceye kadar beklemek doğru değildir. Daha önce özlü hulâsalar ortaya koymak gerekiyor. KONYA DERGİSİ, Konya ve çevresi için bu bakımdan bir çok işler başarmıştır. Bunlar arasında sayın hocam Naci Fikret Baştağ'ın terceme ve hulâsaları sayılmak gerekir. İşte, açılmış olan bu çıkırdan giderek, bu yazımızla İç-Anadolu Bozkırlarında bitki topluluğuna genel bir coğrafya bakışı yapmaya çalışacağız. Bu konu üzerinde yabancı dillerde yazılmış olanları teker teker hulâsa etmek yerine, bunların, eskilere de gerektiği kadar dayanan en yenilerini bir arada toplamak daha uygun görülmüş ve faydalanılan eserler yazının sonunda gösterilmiştir.

Avr—Asya'nın "Sıradağlar kuşağı",nın dikkatini çeken özelliklerinden birisi, bu sıradağların birtakım demetler teşkil ederek yer yer birbirlerinden uzaklaşmaları, geniş, oldukça az arızalı ve yüksekçe alanları kuşatma-

1) Yalçınkaya, Ekrem : Coğrafya'da, tarihte ve bugünkü KONYA - iktisadi turistik. Konay 1943, sayfa 8-10.

ları ve yer yer bir araya toplanıp sıkışarak, hattâ birbirlerine düğümlenerek dağlık bölgeler ve ülkeler meydana getirmeleridir. İkinci gruba giren yerler Kuzey - Çin - Hindin'de, Pamir'de, Doğu - Anadolu'da, Batı - Anadolu'nun Göller Çevresin'de, Balkan Yarımadasında ve Doğu - Alp'lerin yakınlarındadır. Birinci gruptakiler ise Tibet, İç - İran, İç - Anadolu, Ege Çevresi, ve Macaristan'dadır. Toplanma ve düğümlenme yerlerindeki dağlık alanların birer coğrafya birliği vücuda getirmelerine karşı, aralıklanıp kendilerinden alçak alanları kuşattıkları yerlerde farklı bölge ve ülkelerin doğmasında âmil olmuşlardır. Böyle yerlerde ortada kalan çukurlar, deniz etkisinden uzak kaldıkları için, iklim ve bitki örtüsü bakımından, kenar bölgelerden ayrılırlar. Bunlardan birisi tamamen (İç - Anadolu), ikisinin ise birer parçaları (Ağrı ve Ege çevreleri) Türkiye sınırları içindedir.

Anadolu, paraleller arasındaki yerine göre Astropikal iklim kuşağındadır; yani güneşin, Ekvator Düzleminin kuzey veya güneyinde bulunuşuna uygun olmak üzere burada biri sıcak diğeri serin iki mevsimin tezahürü, binaenaleyh gerçek anlamıyla bir kış mevsiminin yer almaması gerekir. Gerçekte Anadolu'nun kıyı bölümleriyle güneydoğu bölümünün denizden çok yüksek olmıyan yerlerinde durum hemen hemen böyledir; yalnız kenarları kuşatan dağların yükseklikleri dolayısıyla deniz etkisi içerilere sokulamaz; bu yüzden oralarda gerçek anlamıyla bir kış mevsimi hüküm sürer; fakat hiç bir zaman, bazılarının kaydettiği gibi pek sert bir kış mevsiminden bahsolunamaz; ancak, bazı kış günlerinde soğukların sert veya pek sert olduğu görülür.

Anadolu'nun batı ve güney kıyılarıyla bu kıyılara dönük bölümlerinde, bilindiği gibi kış mevsimi yağışlı, yaz mevsimi kuraktır ve âmilî de, kışın, iklim kuşaklarının, güneşin zahiri hareketine uyarak güneye doğru kayması ve böylece Anadolu'nun Orta - Avrupa'ya mahsus hava hareketlerine sahne olması, yazın ise bu kuşakların tekrar kuzeye çekilmeleri yüzünden, Astropikal kurak kuşağın Anadolu'yu da içine almasıdır.

Orta—Toroslar'ın, Akdeniz kıyısından, yahut Silifke, Antalya ve Adana düzlüklerinden yükselen güney etekleri, Akdeniz bitkileri (Maki) ile örtülüdür; bunlar 1000 — 1200 metreye kadar yükselirler. Daha yükseklerde kış mevsimi duyulmaya başlar; oralarda yazlar, alçak kıyılardaki kadar kurak değildir; yükseklerde doğru kışların şiddeti artar; buralarda sert kışlara dayanabilen ağaçların (Arıç ve Sedir) meydana getirdikleri ormanlar bulunur. Bu türü ormanlar Toroslar'ın iç yamaçlarında da vardır; fakat iç eteklere doğru yerlerini, yavaş yavaş bozkır bitkilerine bırakırlar.

Ege kıyılarında da görülen maki (Akdeniz bitkileri), her ne kadar deniz etkisini içerilere doğru sokan kıyıya dikey oluklar boyunca, içerilere doğru silinerek uzanırlarsa da, Sultandağları ve uzantıları da Ege denizinin etkilerini engellerler ve bu dağların doğu yamaçlarından sonra yine bozkır başlar.

Kuzey—Anadolu dağları Karadenizden esen hâkim rüzgarlarla, genel olarak yıl boyunca yağış alırlar, bazı bölümlerinde kısa sayılabilecek bir yaz kuraklığı hüküm sürer (Ortabölümde) Bu dağların güney yamaçla-

rında yağışlar daha az ve bu yamaçlar güneşe dönük olduklarından buharlaşma fazladır. Gölgeyi kuzey yamaçlarda ise, hem yağış fazla, hem de buharlaşma az ve onun için bu yamaçlar daha nemlidir. Bu şartlar içinde Kuzey - Anadolu dağlarının kıyından yükselen yamaçlarının az yüksek bölümlerinde soğuğa alışkın olmayan ve yükseklerde hem nemin hem de soğukun ortaya koydukları ortak şartlara uyabilen bitkiler yer alır. Güney yamaçlarda nemliliği seven, sert soğuklara dayanan ve oldukça yükseklerde yer alan bitkilerin aşağısında kuraklığa ve kışa dayanan nevilerin teşkil ettiği topluluklar gelişmiştir. İç - Anadoluya girilince, kuzeyde de, güneyde olduğu gibi bozkır, kuraklığa ve sert kışlara dayanan ağaçlardan müteşekkil ormanların yerine geçer.

İç - Anadolu, dört yandan kendisini kuşatan dağların ortasında, tabanı az yüksek birtakım bölmelerle (Neojen plâtolar, eski ve yıpranmış dağlar gibi) kısımlara ayrılmış, düzensiz kenarlı ve çok büyük bir çanak şeklindedir; ona kara ikliminin bütün damgalarını vuran ve bir coğrafya birliği haline koyan da bu genel durumudur.

İç-Anadolu, genel olarak, güneş ışığı ve toprağın besin değeri bakımından bir çok bitkilerin gelişmesine elverişli şartlara sahiptir; yer yer raslanan tuzlu topraklar bu genel kabule aykırı olmaktan uzaktırlar; çünkü bu topraklar, besleyici maddelerden yana fakir oldukları için değil, nemlilik ve buharlaşma şartları dolayısıyla elverişli durumda değildirler. İç-Anadolu'da bitki hayatını şartlandıran ana unsur, buna göre, nemlilik, önem bakımından, ısının dağılışı ve sıcaklığın sıyrı daha sonra gelir.

İleride ayrı bir yazı ile daha yakından gözden geçirileceği veçhile, İç-Anadolu kışın oldukça yağışlıdır; fakat bu yağışlar, kış sıcaklığının düşüklüğü yüzünden, bitkiler üzerinde doğrudan doğruya etki yapamaz. Bölgenin en çok yağışlı mevsimi ilkbahardır. Kurak mevsim bilhassa yaz ortalarından güz başlarına ve bazan güz ortalarına kadar sürer. İç-Anadolu'da yaz sıcaklığının sebep olduğu buharlaşmayı bile karşılayamayan yağış tutarı, toprağın nemli kalmasını da sağlamamaktadır. Bu yüzden bazı bölümlerinde, bilhassa Konya-Ovasının ortalarında ve Tuzgölü çevresinde dışarıya, denizlere doğru akan sular yoktur. Diğer taraftan Nisan ortalarına kadar, aralıklı da olsa sürüp gelen gece donları, birçok bitkilerin hayati faaliyete daha erken geçmelerine imkân vermemektedir. Nemlilikle sıcaklık bir arada bitkilerin canlanmasına yetecek hadde eriştiği zaman bozkır canlanır; fakat bu durum kısa, hele bazı yıllarda çok kısa sürer ve kurak mevsim bastırır. Bu sebeplerden dolayı fazla yağış alan yüksek yerler dışında ağaç yetişmesi mümkün olamadığından İç-Anadoluda bozkır gelişmiştir. Gerçi zengin ve tatlı taban sularının yüzlek olduğu yerlerde ağaçların yetiştikleri, toplanıp sıralandıkları görülür. Bu gibi yerlerde söğütler, kavaklar, ıgdeler başlıca rastlanan ağaçlardır. Bunların altında bol otlar ve su bitkileri kömelenir; ancak bunların yetişmesi, söylendiği gibi yağış tutarına doğrudan doğruya bağlı değildir.

Bozkırı, teferruatlı bir şekilde ve hele flora bakımından karakterize etmek bu yazının sınırları ve amacı dışındadır. Bu iş esasen yapılmış bulun-

maktadır 1). Bozkır bitkilerinin halk arasındaki adları henüz tesbit edilmemiş olduğu cihetle, burada daha çok mütehassıslarınca bilinen bitki adlarını karşılık vermeksizin sıralamaktan bir fayda beklenemez. Halkevlerimizin Köycülük ve coğrafya komitelerinin çalışma programlarına, çevrenin bitkilerinden bilimsel yollarla koleksiyonlar vücuda getirme ve bunların halk dilindeki adlarının derleme ve bilimsel adlarıyla karşılaştırma işlerinin konulması temenni olunur. Bu suretle bir gün gelip kurulacağını umduğumuz "İç-Anadolu Araştırmaları Enstitüsü", için şimdiden zengin malzeme hazırlanmış olur.

Başlangıçta da kısaca kaydolunduğu gibi, yıllar arasında pek değişik olan yağış tutar ve zamanı, mevsimlerin gidişi, uzunluk ve kısalıkları dolayısıyla bozkırda her mevsimin manzarası yıldan yıla farkedir. Bozkır topraklarında çok çeşitli bitkilerin tohumları, havanın bir çok şiddetli olaylarına karşı yıllarca korunurlar. Her yıl bunlardan hangilerinin nasıl bir kuvvet ve çoklukla çimlenip bozkıra hâkim olacağını ilkbahar ve ilkyaz yağmurlarının zaman ve miktarları ve sıcaklığın gidişi tayin eder. Yıllar arasında Bozkırda yeşillik devamı da aynı sebeplerden dolayı farklıdır.

Toprağın terkibi ile derinliği ve çok kere basık olan yamaçların güneşe yüzünü veya arkasını dönmüş olmaları da bozkır bitkileri üzerinde etki yapar. Kayalık ve taşlık yamaçlarda, hele güneşe dönük olurlarsa bitkiler seyrek ve cılızdır. Buralarda çok kere kokulu otlar ve yarı çalı

yapılı bitkiler (Kekik, geven, karanfilgiller) görülür. Ormanlık yerlere doğru yaklaşıldıkça yabancı bademler, yabancı güller, başkaca yabancı meyve ağaçları görülmeye başlar. Bu itibarla yapılacak koleksiyonlarda her bitkinin bulunduğu yerin kayıt ve tasvir olunması faydalı olur.

Bozkırın bu günkü bitkilerinin doğal ve aslı topluluk ve yayılışlarını muhafaza etmekte olduklarını düşünmek yerinde olmaz. Bir yandan ziraat, öte yandan hayvancılık değişiminin iki âmildir. Sürülerin istekle yedikleri bitkilerin seyrekleşmeleri, ve tersine, yemedikleri veya zorda kalmadıkça yemek istemedikleri bitkilerin ise diğerlerinden boş kalan yerleri almaları zarurî bir sonuçtur. Gevenlerin de tahrip edilmiş ormanlardan boş kalan alanları kaplıyarak fazlaca dağıldıkları ileri sürülüyor.

Toprak örtüsünün derin veya derince olduğu kenar bölümlerde, buğdaygillerin yabancı cinslerinin bol olduğu görülür; bu arada otlar ve yarı çalılar da çoktur. Böyle yerler koyunlar için en uygun yaylaları teşkil eder. Ortalara doğru bitki çeşitleri azalır; önce rüzgârlara açık olan yüksekçe yüzeylerde ve daha sonra alçak yerlerde yavşanlar hâkim olur. Bozkırın böyle alanları oldukça geniştir; ancak yavşan bozkırları da doğal ve aslı durumlarını kaybetmiş olsalar gerektir; çünkü yavşan buralarda otlatılan küçük baş hayvanların istekle yedikleri bir bitki değildir. Bu sebeple bozkırda diğer otlar henüz taze iken ve çok defa çiçeklenip tohum vermeden bu hayvanlar tarafından yenir. Bu sırada yavşan, çiçeklenmek ve tohumlanmak imkânını bulur. Diğer otlar azaldıkları zaman hayvanlar yavşanın ince filizlerini yerler. Bu

1) Kirause, Kurt : Batı ve Orta Anadolu nebat formasyonları. Çeviren H.A. Birand. Ankara 1940. (Yüksek Ziraat Enstitüsü çalışmaları, sayı : 60).

itibarla yavşan, diğer bitkilere bakarak daha fazla çoğalmak ve yayılmak imkânına sahip bulunur. Bu suretle büyüyen ve kalınlaşan, bazan 1-2 santimetre çapı olan yavşan, Bozkır'da yakacak ihtiyacının bir bölümünü de karşılar.

Tuzgölü çevresinde oldukça tuzlu topraklar vardır; Yukarı - Sakarya, Orta - ve Yukarı - Kızılırmak çevrelerinde de aynı tezahüre küçük alanlı olmak üzere raslanır. Bu hal büyük küçük bir çok teknelerin, muvakkat sular tarafından erişilebilen tabanlarında vakidir. Tuzgölü teknesinin etrafındaki tersiyer jipsmergilleri de tuz ihtiva ettiklerinden buralardaki toprakların tuzluluğu, kuraklığın ortaya koyabileceği ölçünün üstündedir. Böyle yerlerde tuzlu toprak bitkileri yetişir. Bazı yerlerde bütün yıl varlıklarını koruyan su birikintileri vardır. Bunların kenarlarında az çok geniş bir şerit teşkil eden tuzlu topraklara mahsus bitkiler, yazın ve güzün tamamen çıplak kalan kışın ve ilkbaharda suların örttüğü tuzlu ve killi alanlar vardır. Böyle devri bir kuraklığa sahip tuzlu alanlar, Tuzgölünün kenarındaki "Çöle benzer alanlar," teşkil eder; fakat gerçek ve iklimle şartlanmış çöl, ne buralarda, ne de Anadolu'nun başka yerlerinde vardır. İç - Anadolu'da kayaların terkipleriyle şartlanmış, senenin bir bölümünde kuruyan tuz tavaları ve şurada burada toprak örtüsünü suların sürükleyip götürdüğü çıplak, fakat dar alanlı kayalıklar dışında - yer yer cılız bir hâlde de olsa - aralıksız bir bitki örtüsünün bulunduğu tereddütsüz söylebilir. Tuzgölü etrafında dahi, ilkbaharda görülen yeşil tahıl tarlaları, na-

daslar üzerinde bir iki karış yükseklikte, renkli çiçekler açan çeşitli otlar görüldükten sonra burada bir çölden bahsetmeye imkân olmadığı anlaşılar. Tarlalar bir çok yerlerde, göl sularının yüksek olduğu mevsimde ulaşabildiği yerlere kadar uzanırlar. Yalnız güzün otların kuruduğu ve göl sularının en dar alanı ancak kaphyabildikleri günlerde çıplak topraklara raslanır.

Diğer taraftan bütün bu bölgenin en kurak yerlerinde bile az çok düzenli bir yayılım gösteren iskân, bu iskânın dayandığı hayvancılık ve kuru ziraat bu alanların çöl olmadıklarını gösteren açık özelliklerinden birini teşkil eder.

Hele Tuzgölünün doğu kenarında bir kaç yüz metre kadar yükselen arızalar üzerinde, dikkatli bir müşahedecinin gözünden kaçmıyan orman öncüsü bitkiler, bu gölün orman sınırından çok uzakta olmadığını gösterir, fakat bir yandan insanın, ne de olsa az ve seyrek olan ağaçları yoketmesi, öte yandan toprakların, bu günün iklimiyle ilgisi olmaksızın ihtiva ettikleri çok fazla miktarda tuzlar bu ciheti karanlıkta bırakmıştır.

(Gelecek yazımızda İç-Anadolu'nun ağaçlanması işinde klavuzluk edebileceğini umduğumuz için, doğal orman sınırı üzerinde durulacaktır).

BİR ARADA HULÂSA EDİLEN ESERLER :
Heimann, Hilda : Konya - Geographie einer Oasenstadt. Hamburg 1935.
Louis, Herbert : Das natürliche Pflanzenkeid Anatoliens - Geographisch gesehen Stuttgart 1939 (Geographische Abhandlungen III. Reihe /Heft 12).

Wenzel, Hermann : Forschungen in Inneranatolien, II. Die Steppe als Lebensraum, Kiel 1937.

UNUTULMAK KORKUSU

Dr. İSMAİL HAKKI ALADAĞ

Çırpınıklar, çığlıklar, kahkahalar neye? son elde kalan nedir? bizi hangi kuvvet bir ömür boyunca durmadan koşturuyor? bizden öncekiler ne için bu kubbede kalan hoş bir seda imiş dediler? Belirsiz ve belli zamanlardan bu güne kadar gelip gidenlerden elimizde bulduğumuz bir sürü Taş, Toprak, Demir parçası bize neler söylüyor? Ne için bazı adlar nesiller boyunca unutulmuyor? Bizler böylece daima soruyor, araştırıyoruz. Öğrenmek istediğimiz bir sürü şey var! Akıl kendi kendini doyurmak ve kandırmak için öyle bir yol tutturmuşki neticeleri daima değişmiyor, hâdiseleri toplu olarak görüyor, benziyenleri ayırıyor, bu benzeyenler arasındaki münasebetleri buluyor, hükmünü veriyor, şimdiye kadar bilginlerin bulduğu hükümlere göre; yaşayışımıza esas olan şeylerimiz var. Cins, muktedir olmak içtimâî baskı diğer bir söyleyişle; libido, ego ve Yung'un içtimâî kırizesi. Bu içtimâî kırize ve onun laşuuru bizim kafamızdaki soruları aydınlatabiliyor, sebep ve menşeyi çok defa sormadan inandığımız, korktuğumuz, sevdiğimiz ve akla vurduğumuz zaman onun prensiplerine aykırı gelen şeyler hep bu kırizenin izleridir, içtimâî laşuur ki bizim yer yüzündeki yalnızlık duygumuzu önüyor, bir sürü hatıralar birbiriyle zencirlenerek bizi bizden önce ve sonrakilere bağlıyor, bu suretle kendimizin ezeli bir denizin dalgaları içinde devam etmekte olduğumuzu hissediyoruz. Değilse insan için teselli bulmak çok güç olurdu. Tapındığımız, saydığımız, kızdığımız

mız şeyler boş ve manasız kalırdı. Bir ömür boyunca çırpınıp durduktan sonra hiç olmaktan korkarak dehşetli bir nevroz içinde kararsız hareketlere sahip olurduk. Bizi normale bağlayan elbette biraz da bu içtimâî laşuurun varlığıdır. Göz yaşlarıyla ayrıldığımız ana, baba ve yârın bizi bir an için unuttuğunu yok bildiğini tasavvur etmek bile istemeyiz! Onların biz içimizde yaşamasını ve bizi onların içinde yaşatmasını isteriz. Bir mendil, bir yüzük, bir fotoğraf elimizde onlar için birer bahanedir. İptidai insanların minare boyunca mezar taşları, Kılan devrinin geniş mezarları puthaneler, kiliseler, camiler, abideler hep unutmamanın hatıralar âleminin maddî birer delilleri değildir? Şairin şiiri, kahramanın kılıncı; kendini tek ve muvakkat saydığı zaman olur muydu? Onlar da kendilerini, içinde, duydukları cemiyetin manevî âlemine bağlılık ve iman vardır. Unutulmamak bu insanlar için ezeli bir istektir. Bunun yolu orijinal ve fevkalâdeden geçer. Bir tarafı rezilet, o bir tarafı şöhruttur. Şimdi yukarıda bahsettiğimiz «Bu kubbede kalan hoş bir seda imiş» hikmetini anlıyoruz. Unutulmak korkusu amellerimizin esaslı bir unsuru olsa gerek. Mevlâna şöyle söylüyor „Sen doğduğun zaman herkes gülüyordu, öldüğün zaman âlemi ağlatabilirmisin? „Evet kendini unutturmaya bilirmisin? Her fânî kendi kudreti dahilinde bilmeden biraz da bunun için çalışır. Unutulmak bu elbet korkuların büyükle rindendir.

MEVLEVÎLER ŞEHİRİ KONYA

Yazan: Cl. HUART

Çeviren: SAİT SUNGUR

(Baştafları bundan evvelki sayılarda)

Marşandiz treninde - sütunlar - Hiéropolis - Denizli - Aydın Güzel Hisar

(Tralles) - Ayasuluğ (Ephese) - İzmir'e varış

XV. Bölüm

Sabahın dördü. Güneş doğmak üzere. Garda herkes uyumakta. Aydınlık bir salon kalın elbiselere bürünmüş ve soluyan memurlarla dolu. Sevimli bir adam olan Gar Şefini uyandırıyoruz. O da bütün kuvvetiyle canı çalışıyor. Nihayet makina yerinden ayrılıyor ve tamamiyle hazır olan tirenin ön tarafına geçiyor. Biz trenin gerisinde Şeftren ve Break - van denilen fren memurunun furgonundayız. Burası oturmak için yalnız bir sırası olan çırpıplak bir furgon.

Güneş, durgun bir parlaklıkla, bulutsuz yükseliyor. Hava serin, lokomotifin düdüğü ötüyor; ve biz gidiyoruz. Dikkatli, gözlerimiz pusuda olarak furgonun penceresinden eğilip ovayı seyrediyoruz. Evvelâ geçtiğimiz yer insan eli değmemiş ve gayri meskündür. Evvelce geçtiğimiz çıplak yaylaların yerine dağların sarp tepelerini sık yapraklarıyla örten çam ormanları var. Şark çabuk unutuluyor; ve, kolaylıkla İsviçre veyahut Karpatlar düşünülüyor. Köyler? artık bunlardan eser yok. İstasyonlar bile Avrupa tarzında. Hiç bir şey bizi ha-

yal ve tasavvurumuzdan ayıramıyor. Bundan başka işle bir göl: Kiepert'in haritasındaki Çürüksu, ki bunu düz bir hat takip ediyor ve, durgun mavi suları Messogis ve Latmus gibi sarp dağların çerçevesi içinde uyur gibi görünüyor; denize doğru bir testere dişleri halinde akıyor.

Tren mütemadiyen gidiyor. Kireçli araziden mürekkep bembeyaz bir mın-takada ehemmiyetli bir iniş. Şeftren mavimtırak güzel bir dağın eteğinde sütunların bulunduğu yeri gösteriyor. Yeri diyorum, çünkü bu meşhur şehirden birkaç mimari döküntü ile tiyatronun izlerinden başka bir şey kalmamış. Neron zamanında bir zelzele ile temamiyle alt üst olmuş bu şehir sonra tekrar ihya edilmemiştir. Bizanslıların Chonoe dedikleri bugünkü Honos yahut Honas tamamiyle bu şehrin yerini tutmuştur. İncilin okunuşu bilhassa sütunların şöhretini temin etmiştir. Ve bugün de Saint - Paul'un mektuplarından birinin mevzuunu teşkil etmekle iftihar etmesi icab eden hiristiyanlığın ilk kiliselerinden birinin kurulmuş olduğu bu yeri he-

yecan duymadan temâşa etmek mümkün değil.

Trenin sür'atle geçtiği beyaz parıltılı bu geniş sahanın ortasında bugün Pamukkale denilen Hiéropolis bulunuyor. Bu isim kireçli arazinin beyaz görünüşünden dolayı konmuştur. Bugün de Strabonun hayretini mucib olmuş olan Hiéropolis menbaları bir çok seyyah celbediyor. Şelâleler, mezarlar. Ilıcalar. Tiyatro, hülâsa hava temasıyla kolayca sertleşen kalker tufundan yapılmış bu abideler ekseriya İzmirililer için hakikaten biraz uzun gezinti vesilesidir. Fakat şimendifer buraya oldukça çabuk götürüyor, Karşıda Kadmus dağı ve aşağıda Laodicée ve onun yerine kaim olan Denizli var.

Laodicée, Antiochus Soter tarafından inşa edilmiştir, ve bu şehre karısının ismini vermiştir. İmparatorluk devrinde bu Yunan şehri Küçük Asya'nın en güzel sitelerinden biri olmuştu. Hatip Zénon bu şehirde doğmuştur. Şehrin harabeleri şimdi Eski hisar adını taşıyor. XIV asırda Arap seyyahı İbni Batuta buraya geldiği zaman Laodicée Rum İmparatorluğu ile Müslüman komşu devletler arasındaki ihtilâflı hududun yakınında olmakla beraber, hâlâ inkişaf halinde idi. Bu şehrin nezaman harap olduğu kat'i olarak bilinmiyor. İbni Batuta'nın da bahsettiği Denizli bu komşu şehrin yok olmasından istifade etti. Bugün Denizli, Aydın Vilâyetinin sancak merkezi ve ehemmiyetli bir yerdir.

Tren tekrar yoluna devam ediyor. İşte uzun müddet Aydın Demiryolu'nun başlangıcı olan Sarayköy. Biz buradan itibaren Lycus'ü bırakıp Dinardan beri bir daha görmediğimiz Menderese doğru gidiyoruz. Çok gü-

zel bahçeler arasından geçiyoruz. Burası İzmir limanının zenginliğini teşhir eden İzmir mıntakasıdır. (Resmî Osmanlı salnamesinin Nazilli dediği) nazlı, bize İstasyonundan ve bağlarından başka birşey göstermiyor. Şehir yeşillik içine gömülmüş: İşte Menderes boyunca ovada çok defa gördüğümüz şey cazip kıyılarıdır. Lokomotif büyük bir garda durmak üzere bir köprü altından geçiyor; şimale doğru harabelerle örtülü geniş bir yayla fark ediyoruz; burası eskiden Tralles adını taşıyan Aydın Güzelhisar'dır. Burası hâlâ büyük ve ehemmiyetsiz bir şehirdir; Eski âbideler harabe izlerinden başka birşey değil. Müslüman kâkimiyeti de şayanı dikkat âbideler yapmamış, şehri Rumlardan alan ve ona şimdiki adını veren Aydın Beyin torunları, uzun müddet İstanbuldaki Sultanlardan hemen hemen müstakil olarak yaşayan Kara-Osmanoğlu ailesi isimlerini müstakbel asırlara intikal ettirmek için bina yapmaya vakit bulamadılar. Oldukça uzun bir tevekküftan sonra, tren geçilmesi icab eden Cum'a dağının inisi dolayısıyla şimdi çok yavaşlayan yürüyüşüne tekrar başlıyor. İkinci bir lokomotif, katarı takılmak üzere gelmiş; ve biz kestanelikler arasından ve çok güzel bir boğazdan yavaşça geçiyoruz. Öteye beriye dağılmış olan su kemerleri, eski insanların, bu çetin dağların sularını kanallar içinde akıtmak ve bu suyu, o zaman kalabalık olan vâdilere sevk etmek için gösterdikleri gayreti isbat ediyor. Osmaniye istasyonu bizim çıktığımız yolun en yüksek tepesidir. Burada bir tünel açık ağzını gözümüzün önüne seriyor. İniş korkunç görünüyor. Demirden yapılmış tekerlek mahfazaları hazırlanmış, bunlar tekerleklerin altına kaydırılıyor, ve bir zincirle bağlanıyor; böyle güç inişlerde, her te-

kerlegine demir bir mahfaza ilâve edilen nakil vasıtalarının can sıkıcı zamanında bulunulduğu zannolunabilir. Vaktile yapılmış olan yol üzerinde bulunuyoruz; uzun zaman İzmirden hareket eden tren Aydın'ı geçmemiştir. Burada herşey Archaïque = eski bir görünüştü. İstasyonlar, garlar, hepsi iğne ucu gibi sivri. Fakat hiçbir şey Osmaniye tüneline "Caystre," ovasına kadar demir takımlar vasıtasıyla raylar üzerinde kayan bu tren-den daha gülünç olamaz. Bu dikine iniş inildikçe vâdinin kenarında bugün harabe halinde bulunan Ayasuluğ kalesi iyice görünüyor. Zâten istasyon köyün tam yanındadır. Okadar ki orta zamanlara ait olan Şato'nun sayanı temaşa manzarasını görmek için, bir'an için, bir kapıdan çıkmak lâzım. Fakat Efes sathî bir bakışa daha çok lâyıf. Birkaç gün sonra Efes'e tekrar geldim. Ve iyice tetkik ettim. Burada intibalarımın hulâsasını ilâve etmekliğim affedilsin.

Gardan çıkılınca Ayasuluğ Türk köyünün dağınık evleri arasında bulunulur ki bu köyün ortasından, pek uzakta olmayan deniz kenarına, Avrupalıların Scala Nova yâni yeni iskele dedikleri Kuşadası'na giden araba yolu geçer. Bu köy çok fakir ve evler de çok haraptır. Fakat Ortazamanlara ait harabeler burada çoktur: Bunların ekserisi, Ayasuluğu bir kemer gibi çe viren tuğladan yapılmış türbelerdir ki İbni Batuta el'an mevcut olan kal'ayı ve Saint - Jean kilisesi diye tanınan Büyük camii görmüştür. Fakat bu hakikatte kilise değildir; ve yalnız Hristiyanlığın birinci asrı tarihini taşıyan ve herhangi bir mabetden çıkarılmış olan sütunlar vardır. İstasyondan çıkınca Arkeoloğun gözü bir su kemeri harabesiyle karşılaşır; fakat oldukça dik ve iri taşlarla örtülü yoldan

kaleye çıkış bir başka şekilde caziptir. Büyük kapı, kalenin kapısı olarak kullanılmış olabilir; fakat bu binanın tamamıyla Roma yapısı olduğu, ağır fakat bununla beraber iri olmasından, anlaşılıyor. Kalenin altında güzel ve büyük bir cami varki bunun damı yıkılmış ve bina, teferrüatı müstesna, tamamıyla el dokunmamış gibidir. Cep'hesi beyaz mermerdendir, kapı ve pencereleri Stalaktit halindeki tezyinatla delik deşik edilmiştir. Bu küçük fakir köyde bu kadar güzel bir âbide bulmakla insan hayrette kalıyor; fakat bu binayı görünce, ticaretin Kuşadasına nakliyle, ancak yakın zamanlarda, harap olan Ortazamanlardan kalma Efes'in ehemmiyeti anlaşılıyor.

Bugün hâlâ görülen eski Efes'in izlerini bulmak için güneşli ovada çok yürümek lâzım. "Corissus," dağı tarafında şehrin bir kulesinden başka bir şey olmayan "Sen Pol'un," mahbesi Stadyum, Kaplıcalar, Tiyatro, pek az mühim olan kısımlarıyla granitden yapılmış olan ağır kemerleri kalmış olan Roma devrinin muazzam binaları buradadır.

Ayasuluğdan sonra tren, çıplak, kayalık olan dağların çevrelediği bir ovada ilerliyor. Uzaktan uzağa sarmaşıklarla çevrili küçük istasyonu bir köy görünüyor, Sonra tren bir boğaza giriyor. Solda, gecenin başlamasıyla henüz koyulaşan karanlık içinde, harabe ile örtülü, bir tepecik görünüyor, burası, İzmir limanına bir defa uğrayan seyyahların iyi tanıdıkları, İzmir şatosunun yıkılmış duvarlarıyla "Pagus," dağıdır. Büyük şehirlerin ışıkları artık yanıyor; ve derhal, altı saatlik tren yolculuğundan dolayı bitkin bir vaziyette olarak, körfezin dalgalarının âhenkdâr bir tarzda çarptığı liman

boyundaki otele, gardan sür'atle ve rahat bir şekilde gidiyoruz. Uzun zamandan beri ilk defa bulduğumuz rahat bir yatak, hançaların pamuktan ince döşekleriyle rahatsız olmuş olan kemiklerimizi dinlendirmemize yarıyor; ve ertesi sabah muhtelif cihetlere hareket edecek olan gemilerle dolu rıhtımın ve limanın görünüşü, ötede, yola çıkmaya hazırlanmış ve şarkın muhtelif tipteki insanlarını temsil eden kalabalığın kaynaşması bize neşe veriyor.

İnsan bir kâbustan kurtulduğunu zannediyor; ve ekseriya, Anadolu

yapılan birkaç günlük seyahat bu hususiyeti mükemmelen gösterir. Şikâyet etmiyelim; bazı yorgunluklara rağmen Selçukluların başşehirini hâlihazırıyla görebildik. Cilbendimiz, bana tevdi edilmiş olan vazife hakkında vereceğim rapora esas olacak notlarla dolu, fotoğraf camlarımız iyi çekilmiş. Orta Anadolu'da yapılan bir gezintinin hiç eksik olmayan ehemmiyetsiz sıkıntılarına gelince ilerde bir Paris kışının soğuk gecelerinde ocak başında toplanmış âileye, uzun bir hikâyeye mevzu olarak anlatılacak bir hatıradan başka birşek kalmıyor.

BİR BUCAĞIMIZ

AKVİRAN BUCAĞI

Yazan : ARİF BİLGE

Akviran önemli ve önemli olduğu kadar da eski bir kasabamızdır. Konyamızın 45 Klm. güneyindedir. Konya bu kadar yakın olmasına rağmen Konya ve dolaylarında Akviran bucağını Obruk Akviranı ile karıştırıyorlar. Akviran deyince bir çok kimselerin hatırlarına Obruk Akviranı geliyor. Halbuki Obruk Akviranı teşkilât bakımından bir köydür. Aşağıda anlatacağımız Akviran ise bir bucaktır. Hatta kalabalık bir kasabadır. Akviranın adı da halk arasında (Avren) diye anılmaktadır. Obruk Akviranının adı da halk arasında Avrendir. Yalnız bu bucak Akviranı tanıtabilmek için Hatunsaray Akviranı demek mecburiyeti hasıl oluyor. Halbuki buna hiçte lüzum yoktur.

Hatunsaray Akviranı denmesinin sebebi :

Hatunsaray Osmanlı imparatorluğu zamanında teşkilât itibarıyla bucak idi. Birinci dünya harbinde yerini Akvirana bırakan Hatunsaray köy oldu, Akviran Bucak.

Cumhuriyetten evvel bu günkü Çumra kazasının bir çok köyleri, hattâ Çumra kendisi de; ve bu günkü Hatip bucağının bir çok köyleri askerî idâre bakımından Seydişehir ilcemize bağlı idi. İşte bu köyler Seydişehirine çok uzak olduğu halde bu köylere merkezlik yapabilecek coğrafi bir yöneti bulunan Hatunsaray (Seydişehirine uzaklığına göre) bucak, Akviran köy olarak kalmakta idi. Hatunsaray köyünün Bucak oluşunun diğer bir önemi de Selçuk ve Osmanlı devirlerinde iktâ halinde oluşudur. Hatunsarayının 5 Klm. doğusunda bulunan

Gömse çiftliği de Mevlâna dergâhına ait olup 1927 senesine gelinceye kadar bu topraklar köylünün değil dergâha mensup şahıslara aitti. İşte bu sebeplerden dolayı Hatunsaray Cumhuriyet zamanına kadar Bucak olarak kaldı. Akviran ise buranın bir köyü olduğundan Akvirana Hatunsaray Akviranı veyahut «Ağaç avreni» denirdi.

Akviran gereken önemi Cumhuriyetten sonra almıştır; Ve dolaylarına bir merkezlik edecek durumda olduğundan Bucak Hatunsaraydan Akvirana kaldırılmıştır. Şimdi Akviran bucağını daha iyi tanıyabilmek için hayalî olarak sizlerle bir geziye çıkalım:

Konyamızın güneyinde bulunan Konya - Bozkır eski yolunu takip edelim. (Bu günkü Konya - Bozkır yolu eski yolun doğusundan giden Konya - Karaman şosesidir)

Konyamızın oturduğu düzlüğü geçince bu yolu takip edecek olursak yereyin yükseldiğini görürüz, Pamukcu ve Ardıçlı belen sırtlarından Kızılçukur çökme yereyine varılır. İşte buradan Abbasdağları sırtlarına çıkıyoruz. Abbasdağlarının bir tepesi olan Çağlayanbeline varılıyorki burada yerey birdenbire değişiyor. Konya düzlüğü dediğimiz orta yaylanın Tuz gölü havzası ve düzlüğünün devamı olan düzlük burada sona erer. Jeolojik bakımdan ayrı bir karakter gösteren bu yöre Konya çöküntü bölgesinin üzerinde kütle halinde kalan yereylerdir. Konyanın güney batısına doğru yükselmeyi meydana getiren yörenin üst tebeşir devrine ait bir yerey olduğu umulmaktadır. İşte Konya ovası dediğimiz çöküntü alandan yukarı çıkmış

bulunuyoruzki Neojen kültürleri üzerindeyiz, (1)

Bu yüksek yereyden bakdığımızda 1700 metre yükseklikte olan ve Torosların önünde bir perde gibi duran Çukurçimentekke sivrisi, Ulusivri denilen kalkerli yüksek tepeler ve Akviran yüksek yereyleri göze çarpar. Birdenbire yerey meyilleşerek Akviran, Hatunsaray, Eksile çaylarının vakıtlarıyla meydana getirdiği birikinti yelpazeleriyle bu aradaki düzlüğe ineriz. Çukurçimentekkesi dağlarından inen ve Bozkır taraflarından gelen vadilerin arasında çökme bir yereye rast gelirizki burada kalabalık bir nüfus adası vardırki işte burası Akvirandır. Akviranın içilecek suyu gayet güzeldir. Havası da çok sağlamdır. Senelik yağmuru yukarıda bahsettiğimiz Konya düzlük yereyi yağmurdan fazladır. Fakat Akviranda daimi akar sulara rastlanmaz. Çünkü batısında bulunan yüksek dağlardan inen sular hep yağmur mevsimlerine ve zamanlarına mahsustur. Kaynak ve pınar halinde su yoktur. Bunun da sebebi Akviran ve dolayları karstik yereylerden ve kalkerli taşlardan ibarettir. Yağan yağmurlar tamamen yeraltına giderler halk içecek su ihtiyacını küçük sızıntılar halindeki pınarlardan veyahut Konyamızın bazı yörelerinde olduğu gibi kuyulardan temin etmektedir.

Akviranın batısındaki yüksek yereylerin arkasında Karaviran gölü (Soğla gölü) vardırki Akvirana 30 klm. uzaklıktadır. Akvirandaki su kuyularının suyunun çoğalıp azalması da Karaviran gölü ve dolaylarına düşen senelik yağmurun azlığına veya çokluğuna bağlıdır. Karaviran gölüde karstik bir arazi üzerinde olup gölün ortasında Dolin (Düden) olduğu da söylenmektedir ki buradan yeraltı gelen sular Ak-

(1) Herbet Louis : Türkiye coğrafyası anlatmalarından

viranın bazı yerlerinde halk arasında su deliği diye söylenen yer altı dehizlerinde suyun sesine benzer bir ses duyulmaktadır. Fakat yerin yüzüne çıkmamaktadır. Bu olaya göre Akviran ve dolayları tamamen karstik ve kalkerlidir. Gerçi Konya düzlüğündeki Obruk taraflarındaki dolinlere burada fazla raslanmamakta ise de yine karstik ve kalkerlidir. (1) Akviranın bulunduğu yer Çarşamba, Çukurçimentekke, May ve Çomaklar, Çat deresi yarma vadileriyle çevrilmiş yerlerdir. Kasaba çökme bir vadinin üzerinde oturmaktadır. Arazi çökme olduğu için fazla aşınma olmadığından toprakları üst külte topraklarıdır. Bundan dolayı kuvvetli topraklara sahip olup daimi akar suları bulunmamasına rağmen verimlidir. Onun için Akviranda Buğday, Arpa, yarma vadilerin kenarlarında Çavdar, Yulaf yetiştiği gibi Kavun, Karpuz da bol miktarda olduğu kadar tatlı cinsleri bulunmaktadır. Çökme vadilerde, hufrelerde sıcak ülkelerimizde yetişebilen Susam'a da rastlanmaktadır. Hatta birinci dünya harbi sıralarında Akviranda tecrübe maksadıyla bir miktarda pamuk yetiştirilmiştir. (2) Bu çökme ve yarma vadilerin kalkerli yamaçlarında gayet güzel ve sırası tatlı ve bol üzümler yetişmektedir.

Akviran 100 kilometrelik bir kare üzerinde oturmaktadır. Bu alandan faydalanmaktadır. Akviranın nüfusu bu alana yoğunlanacak olursa 1940 nüfus sayımında 3004 idi. (Köyleri hariç) bu gün ise daha fazlalaşmıştır. Çünkü doğum ölümünden her sene fazladır. Bu hesaba göre Akviranda kilometre kare başına 30 - 35 kişi düşmektedirki Orta Anadolunun en kalabalık yerlerinde bile bu yoğunluğa az rastlanmaktadır.

(1) Türkiye karstik olayları »Prf. Cemal Alagöz»

(2) Akviranın büyükleri anlatmaktadır.

ÇİFTÇİYİ TOPRAKLANDIRMA KANUNU ETRAFINDA

Avukat
FUAT TUYGAN

11. 6. 1945, Köylümüze saadet müjdeleyen bir gündür. O gün, toprak kanunu kabul edilmiş ve "Memleketin efendisi," olan köylümüzü lâyık olduğu mevkie yükseltmek için adımların en büyüğü atılmıştır.

Kesin olarak diyebilirizki Cumhuriyetin hiç bir kanunu, bu kanun kadar, uzun çalışmalara konu teşkil etmemiştir. Çiftçiyi topraklandırma etrafında hükümet 1937 yılındanberi çalışmıştır. Yedi, sekiz senelik bir çalışma böyle büyük ve iddialı bir kanun için pekte çoğumsanamaz. Bu yönde, atılacak her adımın çok hesaplı olması, şüphesiz bu kadar zamanı gerekli göstermiştir.

"Toprak Kanunu," tasarısı, Büyük Meclise sunulmasından beş ay sonra oradan çıkmıştır. Yani tasarı Mecliste beş ay tartışmalara konu olmuş; kalabalık bir özel komisyonda çok temelli bir şekilde incelenmiştir. Yine kesin olarak söyleyebilirizki hiç bir tasarı, Büyük Mecliste bu kadar uzun kalmamış, bu kadar uzun ve ciddi tartışmalara konu olmamıştır.

Gazeteler de bu işe gerekli önemi vermişler ve Meclis konuşmalarını almakla beraber kanundan yana ve kanuna karşı pek çok yazılar yazmışlardır. Biz de kanun hakkında, karınca kararınca, düşündüklerimizi yazmaya ve belli başlı niteliklerini belirtmeye çalışırken; her şeyden evvel şu nokta üzerinde durmak isteriz :

Bu kanun için, Hükümetin ve Meclisin sarfettiği gayreti minnet ile anmak gerekir. Çünkü bu büyük iş, hakikaten büyük çalışmaların sonucudur. Millet Vekillerinin tartışmalardaki titizlikleri her zaman övülmeğe değer bir derecede olmuştur.

Gazetecilerimiz de halkı aydınlatmakta önemli bir rol oynamışlardır. Ancak, bu arada bazı bozguncu ruh taşıyanları "Pişmiş aşı su katmak," istemişler ve kanunu, sağ veya sol'u taklit etmekle suçlandırmak istemişlerdir. Tarafsız ve iyi niyete dayanan bu saçma görüşleri bir tarafa bırakarak, bu kanunun bizim öz malımız olduğunu, bizim ihtiyaçlarımıza cevap verdiğini söylemek, gerçeğin tam anlatılışındır.

Mülkiyet ve medeniyet birbirine çok girift olmuş kavramlardır. Bugün mülkiyetin, medeniyeti doğurduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Hiç bir kimsenin, çalışması sonunda bir şey elde edemeyeceğini bilerek çalıştığını iddia edemeyiz. İnsanlar, ne kadar hasbî olurlarsa olsunlar muhakkak, az veya çok, bir egoizmanın tesiri altındadırlar. Yaşama ve geçinme kaygusu, özdeksel ve tinsel ihtiyaçlar zarurî olarak bu egoizmayı insana aşılar. Bu egoizma ise insanları çalışmaya götürür. İşte bu bakımdan ferdi mülkiyet en geniş manasıyla medeniyeti doğurmuştur,

Görülüyorki medeniyetin gelişmesi insanların ve sosyetenin refahı, adil bir mülkiyet rejiminin varlığına dayanır; başka bir deyimle böyle bir rejimin varlığına bağlıdır; Böyle bir düzenin bulunmayışı insanları tenbelliğe, lüzumsuz ve faydasız kavgalara götürür. Hemen hiç bir sınıf kavgası yokturki başlıca sebebi mülkiyet olmasın.

Mülkiyet deyince, akla ilk gelen toprak mülkiyetidir. Altı ve üstü yönünden bir çok zenginlikler taşıyan toprak, şüphesiz, malların en çekicisi, sahip olunması en çok istenilenidir. Çünkü ancak toprak sayesinde yaşamak kabildir ve çünkü medeniyetin ilk şartı toprağa bağlanmaktır.

Gözlerimizi tarihe çevirecek olursak toprak mülkiyetinde üç ana devir görürüz.

1 — Toprağın sosyetenin müşterek malı olduğu devir.

2 — Toprağın âile mülkiyetinde bulunduğu devirki bu devirde toprak ferağ, temlik ve taksim edilemez.

3 — Toprağın özel kişilerin mülkü olduğu devir. Bu devrin belirgin niteliği, toprağın kolayca ferağ ve devir edilebilmesidir.

Yazımız tarihî bir araştırma olmadığı için bu devirler üzerinde duracak değiliz. Yalnız kısaca medeniyeti en çok ileriye götüren devrin üçüncü devir olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü, biraz evvel bahsettiğimiz egoizmayı en çok kamçılayan ferdi mülkiyettir.

Ancak toprağın ferdin mutlak mülkiyetine girişinin bir zararı, sahibinin iradesine tabi olarak kolayca devri ferağ edilebilmesi olmuştur. Bu zamanla arazinin daima sayılı ellerde toplanmasına sebep olmuş ve sonuç olarak fertler arasındaki sürekli toprak kavgaları doğmuştur. Bu kavgalar yalnız

eski dünyada değil yeni dünyada da bir çok ocakların yıkılmasına sebep olmuştur.

Bizim, toprak kanunumuz bu yönde yapılan devrimlerin ilki değildir, ve eminiz ki sonuncusu da olmayacaktır.

Eski Atınada, Solon, bir kanun yaparak, fertlerin sahip olabilecekleri en fazla toprak miktarını tesbitle beraber zorbalığın önüne geçmek için arazideki ipotek hakkını da kaldırmıştı. Ispartada, Likürg, Cloomenes; Romada Servius Tullius ve Gracchus kardeşlerin ıslâhatından bu günkü Sovyet Rusya ve Alman toprak ıslahatına kadar yapılan bütün toprak ıslahatı az veya çok Solon'un güttüğü gayeyi gütmüş tür. Şüphesiz, her memleketin toprak devrimi bu gün bizde olduğu gibi kendi millî ve muhiti durumlarına göre yapılmış ve hemen hemen kendi öz malı olmuştur.

Bu ıslahatın gayesi şudur: Toprak mülkiyetinin adilâne bir şekilde düzenlenmesi. Böyle bir adaletin bulunduğu memleketlerde ilerleme temin edilebilir. Aksi halde, duraklama, gerileme ve yıkılış muhakkaktır.

Toprak mülkiyetinin en adilâne düzenlenme şekli yani ideal toprak rejimi nasıl olmalıdır? Bu soruya değerli ve bilgin profesörüm Sadri Maksudi Arsal'ın şu satırları ile cevap vereceğim.

"Erazi hukuku sahasında ideal rejim, ferdi mülkiyet esasına hürmet etmekle beraber bir şahsın mülk olabileceği mikdarın âzami haddini kanunca tesbit eden usuldür. Tabii erazinin miktarı memleket, vilâyet ve erazinin evsaina göre değişir." (1)

(1) Sadri Maksudi Arsal
Hukuk tarihi dersleri sahife 155
Ankara 1941

Kanunumuzun götüğü belli başlı gayenin de bu olduğunu söylemeye lüzum bile yoktur.

Bu umumî kısımdan sonra, 4753 sayılı "Çiftçiyi topraklandırma kanununun," yurda neler verebileceğini ve köylümüze temin edeceği menfaati kısaca gözden geçirelim.

Kanunun isminden de anlaşılacağı gibi, ilk güdülen amaç çiftçiyi topraklandırmaktır. Memleket çiftçisinin büyük bir çoğunluğunun topraksız oluşu onları ya hiç çalışmamaya veya ortaklığa, kiracılığa, işçiliğe sevk ediyor ve bu da sefalet ve bir nevi serflikle sonuçlanıyordu. Yeni kanunla bu durum değişecek her çiftçinin kendine yetecek ve ailesini geçindirecek kadar toprağı olacaktır.

Kanun fakir çiftçiye toprak verip bu fakiri kuru toprak ile başbaşa bırakmak gibi pratik sonucu görülmeyecek olan bir yol tutmamış; ona kuruluş, onarma, çevirme sermayesi ve canlı, cansız demirbaş vermeyi de derpiş etmiştir. Bu suretle dağıtmanın kuru bir gürültü ve şatafattan ibaret olmayacağı görülmektedir. Toprağına sahip olacak çiftçi, toprakla beraber onu değerlendirecek olan para ve diğer araçlara da sahip olacaktır.

Şüphesiz bu topraklara, sermaye ve araçlara sahip olacaklar bunların bedelini ödiyeceklerdir. Fakat bakınız ne müsait şartlarla kanunun 46 ncı maddesi şöyle diyor :

"Dağıtılacak erazî, yapı ve tesislerin karşılığı Maliye ve Tarım Bakanlıklarınca belirtilecek esaslara göre tayin edilerek borçlandırmayı takibeden altıncı yılın ocak ayından başlamak ve yirmi yılda, yirmi eşit taksitle ve faizsiz olarak ödenmek üzere T. C. Ziraat Bankası adına senede bağlanır ve senetleri bankaya verilir.

Borçlunun ilk öğretim çağına giren her çocuğı için geri kalan taksitlerden 5% indirilir.

Vadesinden önce ödenen taksitlerden yıllık 5% iskonto yapılır."

Görülüyorki kendisine erazî veya yapı ve tesisler dağıtılan çiftçiden bu gayrı menkuller için ilk beş sene hiç bir şey istenmiyecektir. Bundan sonra gelen yirmi senede yirmi eşit taksitle ve faizsiz olarak borç ödenecektir. Bunda bile iki çeşit tenzilat göze çarpıyor. Bunlardan birincisi çocuk yetiştirme ve okutma, ikincisi de gayretle çalışma için güzel birer teşviktir.

Ayrıca verilecek olan kuruluş ve onarma kredisi dahi yirmi beş yılda ödenecektir. Ancak bunda Maliye ve Tarım Bakanlıkları birlikte en çok 5% e kadar bir faiz alınmasına karar verebileceklerdir.

Köylü bu borçlarını ödiyemez ise evvelâ kendisine verilen şeyler dışındaki mallarına Tahsili Emval kanunu tatbik edilecek ve bu suretle borç ödenemez ise verilen mallar satılacak veya geri alınabilecektir. Kıtık yıllarında bu taksitler istenmiyecek ve alınması geri bırakılacaktır.

Kanun yalnız bu şartları koymakla kalmamış, toprağın bütünlüğünü üçüncü şahıslara karşı da korumuştur. Kanuna göre verilen topraklar borç ödeninceye kadar ve her halde yirmi-beş sene devri temlik edilemiyecek, üzerlerinde bir aynı hak tesis edilemiyecek ve haciz de yapılamıyacaktır.

Bu suretle ve tayin edilen azamî miktarlar ile, bir zaman için olsa bile toprağın sayılı ellerde toplanmasına engel olunmaktadır. Toprağına kavuşan çiftçinin yirmi beş yıllık bir zamanda toprağının kıymetini anlayacağını ve onu elinden çıkarmıyacağını pek âlâ ümit edebiliriz.

Yeni kanun yurt topraklarının sürekli olarak ve mümkün olan çoklukta işlenmesini de temin edecek ve zamanla yurt toprakları tam olarak değerlendirilmiş olacaktır. Ortakçılık, kiracılık kalkmış olacağından herkes kendi malını işleyecek ve bu azamî verim elde edişin amili olacaktır. Ayrıca toprağını, özürsüz olarak işlemiyenlerden toprakları geri alınabilecektir.

Yine bu kanunla büyük işletmelerle kıyaslayınca kefenin daha ağır bastığı görülen küçük işletmelerden bir çoğı kurulmuş ve korunmuş olacaktır. Ayrıca aşırı derecede makineleşmenin de bir çok mahzurları önlenmiş olacaktır.

Yeni kanunun bizce en büyük faydalarından biri de bir "orta sınıf," yaratacak gibi görünmesidir. Yani memlekette aşırı zenginlerin yanında aşırı fakirler görülmiyecek, hiç olmazsa dış yaşama tarzlarında bir denkleşme meydana gelecektir. Servetin bu suretle az çok âdilâne dağılışı bir çok yersiz çekememezlikleri önliyecek ve sosyal ilerlemenin bir doğurucusu olacaktır. Herkes çalışma ile en ileriye gidebilmek için önünde fırsatlar bulunduğunu görecektir ve daima çalışacaktır.

Aklımıza gelen önemli bir faydayı daha şöylece anlatabiliriz : Memleketimizdeki bir çok acıklı cinayet ve aile facialarının, kan davalarının toprak yüzünden çıktığını hepimiz bili-

riz. Toprak kanunu öyle zan ediyoruz-toprak çekişmelerini de önliyecek ve memlekette bu bakımdan da büyük ve daima minnetle anılacak bir rol oynayacaktır.

Kanunumuzun faydalarını eksiksiz ve mükemmel olarak anlatabildiğimizi zan etmiyoruz. İleride daha pek çok şeyler yazılacak söylenecek ve asıl yetkili bilim adamlarımızın eksiksiz araştırma ve yazıları böyle bir denemenin sınırlarını aşarak okurları tam olarak aydınlatacaktır.

Yazımıza son virirken bu kanunun iyi tatbikçi er elinde yurda büyük iyilikler, pek uzun zamanlar minnetle anılacak eserler sağlayacağını ve kötü tatbikçiler elinde de bunun tamamen aksinin olacağını söylemek isteriz.

Dileriz ki bu kanunun kabulüne mühtelif suretlerle karşı duranlar, artık kabulden sonra bu karşı durmayı bir tarafa bıraksınlar ve yurdu, yurddaşı düşünerek tam bir hüsnüniyetle ve vatanseverlikle tatbikat işine canla başla emek versinler.

Yine candan dilerizki bu kanunun uygulanmasında köylü ile temasa geçecek olan memurlar yalnız kuru birer memur olarak kalmasınlar; köylümüzün karşısına memleket ve toprak sevgisinin propagandacısı olarak çıksınlar onlara tasarruf ve ihtiyat hissini aşılasınlar.

LOZAN

Lozan muahedesi şimdi 22 yıllık bir geçmişe malik bulunuyor. Onun ruh ve muhleva itibariyle önemini takdir edebilmek için geçen zamanların bizi ilgilendiren olayları arasında "Şark Meselesi," adındaki noktaya temas etmek ve böylece Lozan'ın radikal ve tasfiyeci hükümleriyle, bu meselenin kendi vaz'ı içinde bir sona vardığını tebarüz ettirmek doğru olur.

Şark meselesi nedir? Bir çok te-lâkki ve görüşlerin muhassalası olarak şunu söyleyebiliriz ki, Şark meselesi, jeopolitik ve kronopolitik bakımlardan değişiklikler gösteren siyasi, dinî ve iktisadî cepheleriyle Yakın Şarkı alâkalandıran meseleler mecmuudur.

Yer yer ve zaman zaman, küçük ve büyük çapta, tezahürleri görülen bu mesele, nihayet Birinci Cihan harbinde en had ve en müzmin şeklini bulmuştur.

Cihan harbinin Türk Milleti için kara neticesi, Yakın Şark meselesinin âzami şumulünü bulduğu bir safha ve onun aksülamelî olan İstiklâl Savaşı da müntehasıdır.

Türk Milleti'nin ölüm dirim savaşı olan İstiklâl Harbi'nin askerî zaferini müteakip; Şark Meselesi'nin ve bu suretle Yakın Şark işinin tasfiyesi ve bu coğrafi sahada sulh ve sükûnun

tesisi diplomasi bir zafer olan "Lozan,"la kabil olmuştur. Bu itibarla "Lozan," sulh ve sükûn içinde yükselme azim ve kararını gerçekleştirmeye muktedir hür bir milletin ve müstakil devletin varlığını ahden ve hukukan tesbit eylemiş bir vesikadır.

Beynelmilel kollektif emniyetin sarsıntılar gösterdiği son yıllar içinde Millî emniyet sistemimiz bakımından Lozan'daki hal şekli pürüzlülük gösteren boğazlar meselesi de, Lozan'ın eki olarak sayabileceğimiz "Montrö," de yine zafezimizle neticelenmiştir.

Her iki diplomatik zafer, Millî dâva yolumuzun birer merhalesidir. Bu merhaleleri, her yıl dönümlerinde selâmlarken, duyduğumuz iman ve heyecanın, Millî İstiklâl savaşının ruhlarımıza yarattığı ateşten yoğurulduğunu anlıyoruz. Dünyanın altı kanlı yılı içinde Cumhuriyetin ve Türk Milletinin Millî Şefi emrinde, yurdunda sulh ve sükûn ile yaşamakta bulunması bir tesadüf eseri olmayıp Lozan'ın büyük kahramanının bundan yirmi iki yıl önce Millî menfaatleri her şeyden üstün ve her şeyden mukaddes tutan uzak ve aydınlık görüşlü sarsılmaz sebat ve metanetinin devamı neticesidir.

Bütün bir Milletin sevgi ve saygısı onunla beraber ve Millî dâva yolunda gönüllerimiz onun emrindedir.

İ L G İ N D A

BOŞANMA MESELELERİ ÜZERİNE BİR TETKİK VE NETİCE

FEHİM ÇAYLI

II

BOŞANMA SEBEPLERİ

Türk Medenî Kanununa göre boşanmanın muayyen bazı sebepleri olduğu gibi, bir de gayrı muayyen sebebi vardır.

A — Boşanmanın muayyen sebepleri :

Boşanmanın muayyen sebepleri, Medenî Kanunumuzun 129-134 üncü maddelerinde beş sebep olarak beyan edilmiştir.

1 — Z İ N A :

Madde : 129 - (Karı kocadan her biri, diğerinin zina etmesi sebebiyle boşanma davasında bulunabilir.)

(Davaya hakkı olan karı veya kocanın, boşanılma sebebine muttali olduğu günden itibaren altı ay ve herhalde zinanın vukuu tarihinden itibaren beş sene geçmesile boşanma davası sakıt olur.)

(Af halinde dava mesmu olmaz.)

2 — Canakast, pek fena muameleler :

Madde 130 : - (Karı-kocadan her biri, diğeri tarafından hayatına kast edilmesi veya kendisine pek fena muamelelerde bulunulması sebebiyle boşanma davası ikame edebilir.)

(Davaya hakkı olan karı veya kocanın boşanma sebebine muttali olduğu günden itibaren altı ay ve herhalde mezkur sebebin vukuundan beş se-

ne geçmesile boşanma davası sakıt olur.)

(Af halinde dava mesmu olmaz.)

3 — Cürüm ve Haysiyetsizlik :

Madde : 131 - (Karı ve kocadan herbiri terzil edici bir cürüm işleyen, yahut kendisiyle yaşamayı çekilmez bir hale koyacak derecede haysiyetsiz bir hayat süren diğeri aleyhine her zaman boşanma davası ikame edebilir.)

4 — T E R K :

Madde : 132 - (Karı kocadan herbiri evlenmenin kendisine tahmil ettiği vazifeleri ifa etmemek maksadıyla diğerini terkettiği veya muhik bir sebep olmaksızın evine dönmediği takdirde ayrılık en az üç ay sürmüş ve devam etmekte bulunmuş ise diğeri boşanma davasında bulunabilir. Davaya hakkı olan tatafın talebi ile Hâkim diğeri tarafa bir ay zarfında evine avdet etmesini ihtar eder. Bu ihtar icabında ilân tarikiyle yapılabilir. Şu kadarki boşanma davasını ikame için muayyen müddetin ikinci ayı hitam bulmadıkça ihtar talebinde bulunulmaz. Ve ihtar vukuunda bir ay bitmeden dava ikame olunamaz.)

5 — Akıl Hastalığı :

Madde : 133 - (Karı-kocadan biri üç seneden beri devam eder, bir akıl

hastalığına duçar olup da bu hastalık müşterek hayatın devamını diğer taraf için çekilmez bir hale koymuş ve şifası kabil olmadığı dahi ehlihibre tarafından tastik edilmiş bulunursa o taraf her zaman boşanma davasında bulunabilir.)

B — BOŞANMANIN GAYRI MUAYYEN SEBEBİ:

6 — İmtizaçsızlık :

Madde : 134 - (Aralarında müşterek hayatın çekilmez bir hale gelmesini mucib olacak derecede şiddetli bir geçimsizlik baş gösterdiği takdirde karı kocadan her biri boşanma davasında bulunabilir. Eğer geçimsizlik taraflardan birine daha ziyade kabili istinat ise boşanma davasını ikame hakkı ancak diğer tarafa aittir.)

III

İLGİNDA BOŞANMA HÂDİSELERİ

I

1930 senesi

Esas : 203

Karar : 83

Tarih : 25/5/1930

İlgın'ın Şeyhbedirettin mahallesinden (V....) nin aynı mahallede mukim Akşehirli (Ş....) aleyhine ikame ettiği boşanma davasında İlgın Asliye hukuk mahkemesi salonunda yapılan açık duruşmada :

«Ağaçtan düşerek sakatlanan (Ş....) in ailenin maddi ihtiyaçlarını temin edemeyecek hale gelmesi ve genç yaşta bulunan karısına karşı münasebeti cinsiyede bulunamaması ve bu halin karı koca arasında şiddetli bir GEÇİMSİZLİĞE sebebiyet vermesi dolayısıyla Türk Medeni Kanununun 134 ve ve 95 ve 150/4 maddeleri mucibince BOŞANMALARINA karar verildi.)

Esas : 103

Karar : 100

Tarih : 22/6/1930

İlgın'ın Balkı köyünden olup İlgında mukim (A....) tarafından, karısı İlgının Şeyhbedirettin mahallesi halkından (H...) aleyhine açılan boşanma davasında :

«Müddeialeyleha (H....) hanım kocası (A....) nin baba ve anasına ağır surette hakaret ederek hanesini terk edip pederi (B....) efendinin hanesine gittikten sonra kocası hanesine avdet etmediği hususunda mezbureye ihtarname tebliğ edildiği ve arada kanuni müddet geçtiği halde mezbure mümaileyhin evine dönmediği, mezbure (H....) hanımın kocası (A....) nin hanesine filem avdet etmemesi, ailebirliğinin idamesi hakkında hüsnüniyeti olmadığını göstermekte bulunmuştur. Kanunu Medenin 132. inci maddesi mucibince TERK hadisesi sabit görüldüğünden Mezkûr maddeye tevfiikan tarafeynin yekdiğerinden BOŞANMALARINA ve madde : 95 mucibince 300 gün mezburenin başkasile evlenmemesine karar verildi.» Ve yüzlerinde açık olarak tefhim kılındı.

Esas : 219

Karar : 115

Tarih : 15/7/1930

İlgının Behlülbey mahallesinden Vanlı (Ö...) oğlu (Z...) nun karısı (C....) nin aleyhine açtığı boşanma davasında :

«Müddeialeyleha (C....) nin tatar (A....) nam şahısla dört beş yıl evvel zina eylediğinden ve (C....) nin münasebeti bulunmadığı tatar (A....) ile gidip uzun müddet beraber

kalmaları ZİNA ettiklerine delalet etmekte bulunmuştur. Kanunu Medenin 129 ve 95 ve 150/4 maddeleri mucibince bunların yekdiğerinden boşanmalarına karar verildi.

Esas : 274

Karar : 176

Tarih : 30/11/1930

İlgının Camiatik mahallesinden muhacir (A....) tarafından karısı aleyhine açtığı boşanma davasında :

«Davacı (A....) in boşanmaya sebep olarak gösterdiği ZİNA fiilini ispat edecek hiç bir vasıtaya malik olmadığından davanın REDDİNE, karar verildi.

1931 senesi

Esas : 16

Karar : 26

Tarih : 8/3/1931

İlgının camiatik mahallesinden mahkeme mübaşiri (H.... H....) kızı (Z....) hanım tarafından İlgının Behlülbey mahallesinden yürük (A....) oğlu-kocası (H....) aleyhine açtığı boşanma ve tazminat ve eşyayı zatiye ve nafaka davasından dolayı İlgın Asliye Hukuk Mahkemesinde yapılan duruşmasında :

«(Z....) hanımla evlenen müddeialeyleh (H....) ve babası yürük (A....) ve anası (H.... tarafından tahammül edilemeyecek surette herkese karşı ailenin doğub ve tahkir ve eza ve cefa ettiklerinden dolayı son zamanlarda GEÇİMSİZLİK son dereceye ve çekilmez bir hale gelmiş olduğundan «boşanmaları talep edilmiştir.» Fakat henüz aralarında çocuk bulunan davacı (Z....) ile müddeialeyleh

(H....) nin genç yaşlarda olup ileride barışmak ihtimali de mevcuttur. Tahakkuk eden boşanma esbabına nazaran Kanunu Medenin 134. üncü ve 138. inci maddeleri mucibince iki kararı kocanın bir sene müddetle AYRI YAŞAMALARINA » karar verildi.

Esas : 15

Karar : 29

Tarih : 15/3/1931

İlgının Behlülbey mahallesinde gardiyan (H...O...) oğlu (A....) tarafından Konyanın Azizler mahallesinden dağlı (M....) kızı (M....) aleyhine açtığı boşanma davasında :

«Davacı (A....) nin karısı müddeialeyleha (M....) 4-5 ay evvel İlgın da hanesini ve aile birliğini terk ederek Konyaya gitmiş, usulüne tevfiikan tebliğ ettirilen ihtarname üzerine aile birliğine avdet etmediği gibi, sulh teşebbüsü de akim kalmış ve tarafeynin karı koca hayatını idame ettirmelerine imkân görülmemiş olduğundan iki tarafın isticvabı ve gösterilen şahitlerin davaya uygun şahadetleriyle, müddeialeyleha (M....) hanımın kocası (A....) nin İlgındaki hanesini TERKEDİP sebepsiz Konyaya gittiği ve kendisine kanuna tevfiikan tebliğ edilen ihtarname, üzerine aile birliğine avdet etmediği, yapılan sulh teşebbüsünün dahi akim kaldığı ve evrak meyanında mevcut ilmuhaber ve tahriri vesikalardan anlaşılmış olduğundan Kanunu Medenin 132. inci maddesine tevfiikan tarafeynin yekdiğerinden BOŞANMALARINA » karar verildi.

Esas : 43

Karar : 43

Tarih : 7/4/1931

İlgının «Camiatik mahallesinden (S..., M....) oğlu (A....) tarafından Beh-

İlülbey mahallesinden (Y..) kızı (A...) aleyhine ikame olunan boşanma ve tazminat davasının Asliye Hukuk Mahkemesinde vicahen ve gizli olarak yapılan mahkeme neticesinde :

«Davacı (A...) karısı müddeialeyha (A...) nin mahalleden (K..) oğlu (Ö..) ile ve Göstere karyeli Kocabıyığın (İ...) ile birkaç senedir alaka peydahederek münasebeti cinsiyede bulunduğ ve zina fiilini irtikâp eylediğinden boşanmalarına karar verilmesi talep edilmiştir». Yapılan tahkikat ve dinlenen şahitlerin yekdiğerini teyit eden ifadelerine göre «zina ettiği sabit olmamış», ve münasebeti cinsiyede bulunduğunu «teyit edecek mahiyette» hiç bir delil olmadığından boşanma davasının REDDİNE karar verilerek alenen tefhim kılındı.

Esas : III
Karar : 88
Tarih : 19/7/1931

İlginin Köşek mahallesinden (A..) oğlu (A..) tarafından, kör (E..) kızı (R..) hanım aleyhine ikame olunan boşanma davasından dolayı Ilgın Asliye Hukuk Mahkemesinde vicahen icra kılınan muhakeme neticesinde Müddeialeyhanın GÖZLERİ AZ GÖRMEKTE olduğundan boşanmalarına karar verilmesi talep edilmiştir..»

Bu talep ve sebep, «Kanunu Medenin Boşanma esbabı olarak gösterdiği sebeplerden hiç birine uygun olmadığından müddeinin gayrı varid görülen işbu davasının REDDİNE» karar verildi.

Esas : /119
Karar : 97
Tarih : 29/9/1931

«İlginin Behlülbey mahallesinde mukim Çömlekçili (S...) kızı (A..) tarafından kocası diğer (S...) oğlu (İ...) aleyhine Asliye Hukuk Mahkemesinde vicahen icra kılınan muhakeme ve tahkikat neticesinde Medeni kanunun boşanma esbabından hiç birisi muvafık olmadığından müddeialeyhin iş bu davasının REDDİNE» karar verildi.

Esas : 177
Karar : 124
Tarih : 1/12/1931

İlginin Şeyhbedirettin mahallesinden (T...) oğlu (O...) efendi karısı (T...) hanım tarafından açılan boşanma davasından dolayı yapılan duruşmada :

«Müddeie (T...) ile kocası mumaileyh (O...) efendi aralarında sekiz sene mukaddem mezbure (T...) karısı iken ikinci bir kadın daha alarak evvelki karısı müddeieye (T...) yi hanesinden kovarak idare ve maişetini temin etmediğinden ve mezbureyi hanesine girdiği vakit dövüp hakaret ettiğini, aralarındaki hayatın ÇEKİLMEZ BİR HALE girdiğini şahitlerin kanaatı hâdim sureti şahadetleri ve tarafeynin muhakemede yekdiğerine karşı olan vaziyetleri delaletile sabit olduğundan Medeni kanunun 134. üncü maddesi mucibince tarafeynin yekdiğerinden BOŞANMALARINA» karar verildi.

3

1932 senesi

Esas : 10
Karar : 16
Tarih : 28/2/1932

İlginin Şeyhcarullah mahallesinden (A..) nin aynı mahalleden karısı (R...) aleyhine açtığı boşanma davasında :

«Karısı müddeialeyha (R...) hanımın mahallelerinden kürt (H...) ile fiili zinayı irtikâp ettiğinden artık karı koca olmak ve bir arada geçinmek ve aile birliği teşkil eylemek imkânı kalmadığından şahitlerin istimai ile ve boşanmalarına karar verilmesi talep ve dava edilmektedir..»

«Müddei (A..) nin boşanma esbabı olarak gösterdiği zina fiilini mezbure müddeialeyha (R..) nin kürt (H..) nam şahısla irtikâp ettiklerini ikame edilen şahitlerin maal yemin beyan ve ihbar etmelerine (R...) nin iffeti bozuk olduğu teeyyüt etmesine ve bu itibarla tarafeynin aralarında imtizaç imkânı görülmemesine ve binaberin müddeialeyha (R..) in kürt (H..) ile fiili ZİNAYI irtikâp etmiş olduğuna mahkece kanaat getirildiğine binaen Medeni kanunun 129 ve 138. inci maddeleri mucibince müddeialeyha (R...) nin müddei (A..) den BOŞANMASINA karar verildi.

Esas : 42
Karar : 33
Tarih : 27/3/1932

İlginin Camiatik mahallesinden (S... M...) oğlu (A..) imzasile verilen istida, Ilgının Behlülbey mahallesinden (Y...) kızı (A...) hanım aleyhine açtığı boşanma davasında :

«Müddeialeyha (A..) karısı iken mahallesinden (K..) oğlu (Ö..) ile zina ettiğinden ve aralarında geçinmek, karı-koca olmak imkânı olmadığından mezbure ile boşanmalarına karar verilmesini talep ve dava etmiştir..»

«Müddeialeyha (A..) nin (Ö..) ile fiili ZİNAYI irtikâp ettiğine istima kılınan şahitlerin yeminle şahadet etmelerine ve müddeialeyha (A..) nin kocasından boşanma suretiyle artık birlikte yaşamalarının çekil-

mez bir hale geldiğini ve merhum (A..) ile yaşamak istemediğini beyan ve izhak eylemesine ve şuhudu müstemianın rüyete müstenit şahadati (A..) ile (Ö..) aralarında zinanın vuku bulduğuna kanaat bahşetmiş bulunmasına binaen kanun medeninin 129. uncu maddesine tevfikân tarafeynin yekdiğerinden BOŞANMALARINA karar verildi.

Esas : 27
Karar : 45
Tarih : 10/4/1932

İlginin şıhcarullah mahallesinden (A..) in karısı Bursanın Kabir mahallesinde (E...) hanım aleyhine açtığı boşanma davasında :

«Müddeialeyha (E...) hanımla karı koca iken mezbure kendi hanesinden hususi bir şekilde ayrılarak Bursa'ya gidip orada (E..) nam şahısla zina etmekte olduğundan ve mezburenin bu hali namus ve haysiyetini haleldar ve lekedar ettiğinden şahitlerin istimai ile boşanmalarına karar verilmesini talep etmiştir..»

«Müddeialeyha mezbure (E...) nin müddei (A..) in hanesini terk ettikten sonra Bursa'ya giderek (E..) namındaki şahısla karı-koca gibi nikâhsız yaşamakta ve bu sebeple zina fiilini irtikâp etmekte oldukları istima kılınan şuhut tarafından beyan ve ihbar olunmasına ve bu itibarla müddeialeyha (E..) in (E..) la ZİNA FİİLİNİ, irtikâp ettiğine kanaat hasıl olmasına ve bu sebepten müddeialeyha (E..) in terzil edici hareketile müddei (A..) la birlikte yaşamağı imkansız bir hale koymuş olmasına binaen kanun medeninin 129 ve 131 inci maddeleri mucibince tarafeynin yekdiğerinden BOŞANMALARINA» karar verildi.

Esas : 103
Karar : 133
Tarih : 8/ 1/1932

İlginin Behlülbey mahallesinden (L...) nin aynı mahalleden kocası (M..) aleyhine açtığı boşanma davasında :

“Müdeialeyh kocası (M..) ile aralarındaki müşterek hayatın çekilmez bir hale geldiğinden ve artık aile birliğinin idamesi imkân olmadığından şahitlerinin istimal ile boşanmalarına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.”

“İstima kılınan şahitler, davacı (L.) ve (M..) aralarında müşterek hayatın çekilmez bir hale gelmesini mücip olacak derecede ŞİDDETLİ BİR GEÇİMSİZLİĞİN baş gösterdiğini ve bu itibarla aralarında birlik ve düzenliğin düzelmesine imkân olmadığına dair vazih ve esaslı bir malûmat verememiş ve davacı (L.) nin boşanma için istinat ettiği kanuni sebebler tahakkuk etmemiş olmasına binaen ikame ettiği işbu boşanma davasının REDDİNE, karar verildi.

Esas : 252
Karar : 156
Tarih : 20/12/1932

İlginin Behlülbey mahallesinden (H....) in karısı (H..) hanım aleyhine açtığı boşanma davasında :

“Müdeialeyha (H..) nin şahsı aharla zina fiilini irtikâp eylediğinden ve bu sebeble (H..H..) ile mezbure arasında zevciyet hayatının çekilmez bir hale geldiğinden bahisle boşanmalarına hüküm verilmesini talep ve dava, etmiştir.

Müddeinin ikame ettiği şahitlerin «yeminle teyit edilen şahadetlerine nazaran müdeialeyha (H..) nin Çiğilli (Ö..) ile zina fiilini irtikâp ettiği mahallede kuvvetle şayi olması hasebile davacı ile müdeialeyha zevcesi aralarında şiddetli bir geçimsizlik başladığı ve aralarındaki müşterek hayatı çekilmez bir hale koyan şayiayı vakia dolayısıyla her ikisi arasında dirlik ve düzenliğin gayrı kabili iade bir halde bozulduğu hususuna kanaat hasıl olduğu cihetle kanun medeninin 129 ve 134 üncü maddelerine tevfikân tarafeynin yekdiğerinden BOŞANMALARINA, karar verildi.

(Devamı var)

İki Yüz yıl içinde Konya'da ölen Vâlilerden Ragıp Paşa ve Divançesi üzerine bir kaç söz

M. MESUD KOMAN

Sayın Vâli Mehmet Fuad Tuksal'ın Konya'yı anlayıp dinleyip, Samsun'da yaptığı gibi, esaslı işler başaracağı bir sırada vakitsiz rahmeti hakka kavuşmasına üzüldükten; son iki yüz yıl içinde Kon'yada ölen Vâlileri hatırladık, ve bunları vefat tarihlerine göre sıraya koyduk :

Silâhtar Bekir Paşa (1162 H.), Konya ve İsparta çevresinde pek iyi bir nam bırakmış olan Polat Paşa oğlu Çelik Mehmet Paşa (1179 H.), Konya'nın kültürüne cidden büyük hizmet etmiş olan Valde Kethüdası meşhur Yusuf Ağa'nın babalığı Kuyucu Süleyman Paşa (1189H.) Şems Tebrizi hazinesine;

Çandarlı Hayrettin Paşa sülâlesinden Ali Paşa (1208 H.), Ragıp Paşa (1244 H.), Şeyh Sadrettin-i - Konevî haziresine ;

Söylemezoğlu Ali Kemalî Paşa (1315 Rumî) Hazreti Mevlâna haziresine gömülmüşlerdi.

Bunlardan sonra ölen Kâzım Bey (1926 M.), Şeyh Sadrettin-i Konevî haziresinde gömülü iken oranın düzenlendiği sırada Hocacihan kabristanına kaldırıldı.

İsmail İzzet Bey (1930 M.) Musalla Kabristanındadır ki, bu sefer merhum Mehmet Fuad Tuksal da onun yanına gömüldü.

Merhum Mehmet Fuad Tuksal; (Halkevi namına yaptığımız bir tek-

lifle) eski Sadrazamlardan merhum Ferit Paşadan sonra Konya'ya cidden büyük hizmette bulunarak Konya kaza ve köylerine bir çok mektepler yaptıran, Konyaya büyük bir hastahane kazandıran İsmail İzzet beyin fotoğraflarının yaptırdığı eserlere astırılmasına ve kabrinin yeniden yaptırılmasına Vilâyet Umumî Meclisinden karar almak suretile; Konyaya düşen büyük bir kadirşinaslığı göstermiştir. Şimdi kendisi de onun yanında yatıyor; ve ilk memuriyeti (1323 R.) Konyada başlamış olan Mehmet Fuad Tuksal'ın son memuriyeti de bu suretle Konyada sona ermiş bulunuyor. (I)

Konya'ya gelen giden yerli yabancılar ilk önce Mevlâna, Sadreddin; Şems Tebrizî olmak üzere üç kutsal yeri görmek isterler. Bu da onların beynelmilel şöhretlerindendir.

Şems-Tebrizî türbesile sema'hane son yıllarda yıkılmak üzere idi. Ya-

(1) Mehmed Fuad Tuksal 1299 da İstanbul'da doğmuş Fatih Rüştiyesini, Mercan idâdisini ve Mülkiye'yi bitirerek 1323 de Konya Maiyet Memurluğuyla idâre hayatımıza girmiş sırasıyla Şücaettin, Yalvaç, Burhaniye, Edremit, Balye, Akhisar, Baalbek, Yukarıacara, Uzunköprü Kaymakamlıklarında bulunmuş, 1. 12. 1335 den 12. 4. 1336 ya kadar Milletvekilliğinde kalmıştır. Bundan sonra Mülkiye Müfettişliklerinde, 1927 de Kayseri, 1932 de Denizli, 1935 de Samsun, 1940 da İzmir Valiliklerine tayin edilmiş, buradan Dahiliye müsteşarlığına gelmiştir. 1943 sonunda Konya Valiliğine nakledilmiştir.

nındaki kabristanın hâli de pek perişandı. Buraya bir şekil verilmek üzere Vilâyetin emrile ilkönce Halkevinde toplanan komisyon; Bekir, Mehmet, Süleyman Paşalarla; gerek tarih ve gerekse taşlarının san'atı bakımından bunlara benzeyen: Kurtbey oğlu Mehmet Bey (970 H.), Kethuda Mehmet (1151 H.) Çelik Paşa oğlu İbrahim paşa (1230 H.) yine bu aileden Hüseyin beyin (1230 H. ve bir kaç benzerinin mezar taşlarıyla lâhitlerine, oranın alacağı şekle göre bir vaziyet verdirilmesinin müvafık olacağı kararını vermişken; sonradan bir emirle bu taşlar söktürölüp müzeye kaldırıldı.

Tarihin geçmiş zamanlarını bize hatırlatan bu taşların gene buraya, verilecek şekle göre, meselâ: İstan-

bulda Gazi Barbaros Hayrettin Paşanın türbesi parkında olduğu gibi bir yere konulmasının tarih ve turizm bakımlarından pek isabetli bir iş olacağı kanaatindeyim.

Ragıp Paşa ile Ali Paşa ve daha bir kaç vezirin süslü, güzel yazılı mermerden yapılmış kallâvi kavuklu mezar taşı ve lâhitleri tahminen on iki yıl evvel kırıldı döküldü, hiç bir kimse sahip çıkmadı. (Galiba mezar kitabeleri de vaktiyle kopye edilemeyen) bu zatların son izlerinin de bu suretle silinmesinden ayrıca acı duyulur.

Ali Kemalî Paşanın lahti de yedi sekiz yıl önce bulunduğu yerden Mevlâna türbesinin arkasına kaldırıldı.

UMUMİ SAĞLIK. ÇOCUK SAĞLIĞI VE NUFUS SİYASETİMİZ.

Dr. İHSAN HALİL YUNT.

Toprağın yaratıcı kudretinin, insanların hayrına müteveccih olan cömertliğinin o toprak üstünde yaşayan insan kesafeti ile mütenasip olarak idrâk edildiği açık bir hakikattir. Tarih de anlatır ki, milletleri yüksek refah ve medeniyet seviyelerine ulaştırmakta toprak verimi, toprak nimetleri belli başlı bir unsur vazifesini görmüştür. Toprağa bağlılığın artmasında ve topraktan istifadedeki derecenin yüksekliğinde kalabalık bulunuşun rolü olduğunu göz önünde bulundurarak, nüfusumuzun artmasını, topraklarımızı bir aile yuvası halinde doldurmasını en baş dileklerimiz arasında bulunduruyoruz. Bu temennide başka sebepler de vardır. Her alanda ilerlemek, yurt müdafaasını sağlamak, milli hakları cecurane müdafa etmek için nüfusun kemmiyet ve keyfiyet bakımından müsait bulunması şüphe yok ki başlıca şarttır. Nüfusumuzun çoğalması için ne lazımdır? bunu tetkik etmek için Türk milletinin bünyesini bilmek gerekir. Teşkilât ve tetkikler bir milletin içtimai bünyesine uygun ve mutabık olduğu nisbette semereli olabilir. Nüfusun artması için iki şart akla ilk önce gelir.

I—çok çocuk doğması,

II—Doğan çocuklarda ölüm nisbetinin azamî derecede azaltılmış olması. Memleketimizde halkın yüzde sekseni köylerde oturmaktadır. Köyleri tetkik edince anlarız ki bizde birinci şart faz-

lasiyle mevcuttur. Türk kadını çok doğurur. çok doğurmaktan zevk duyar. Sık doğurmaktan kanı çekilmiş, bir kadid haline gelmiş; tababetin doğurmasına izin vermediği kadınlara raslarız ki yine gebedir. Ve bu gebeliğin kendisini fena bir akibete sürükleyeceğinden asla korkusu yoktur. Birinci şart bütün iyi vasıflarıyla mevcut bulununca geriye kalan ikinci şarttır. Doğan çocukların ölümüne mani olmaktır. İşte işin asıl feci tarafı, zor tarafı burasıdır. Milletimizin bekasını temin edecek ne gibi şartlar aklınıza gelirse iktisadî, ziraî, kültürel, sıhhi, içtimai cümlesinin temel taşı olan çocuk sağlığının korunması meselesi, halledilmesi gereken mühim bir konu halinde beklemektedir. Bol miktarda doğan çocuklarımız bir taraftan sarı çocuk hastalıkları yüzünden, bir taraftan yenilen gıdaların, içilen suların pislikleri sebebiyle meydana gelen bağırsak hastalıklarından, bir taraftan da gıdasızlık bakımsızlık, vilâdi nesil tükedici hastalıklar yüzünden telef olup gitmektedirler. Bu mahzurlar, memleketin üstünde birer yara gibi duran bu mahzurlar nasıl halledilecek, nasıl tedavi edilecektir? Sağlık meselelerinde tehir ve idarei maslahatın memleket ve millet bekası ve refahı noktayı nazarından ne büyük bir cinayet olduğunu söylemek lazımdır. Her şeyden, her şeyden evvel sağlık. Sağlığı korunmuş bir milli zemin dedir ki ancak maarif, iktisat, ziraat

v.s. boy atabilirler. Sağlığı korunmamış bir cemiyet, hastalıkları boğulmamış bir cemiyet, illetli bir koyun gibi süt yerine irin verir.

Müşahedelerimize dayanarak bu ulusal meselenin hallinde şunların temini zaruretine inanıyoruz :

I — Sıhhi propagandanın mükemmelleştirilmesi, derinleştirilmesi.

II—İstisnasız olarak bütün köylerimizin sıhhi tetkikatının yapılması. Kurulduğu yer sıhhi midir, evleri, yaşıyış tarzları ne haldedir, suları ne şekildedir, helâlar muntazam mıdır, sızıntıları içme sularına karışıyor mu.

III—Bütün nüfusun esaslı olarak sıhhi muayeneden geçirilmesi, her köyde ve şehirlerde her mahallede muntazam sağlık kütükleri tesis etmek muayyen zamanlarda bütün nüfusu muayene etmek, zührevî hastalıkları olanları bilhassa firengilileri tesbit etmek.

IV—Yurtta en fazla tahribat yapan sâri hastalıklara, sıtmaya, firengiye karşı amansız bir mücadele açmak, bilhassa sıhhi propagandanın yaratıcı varlığıyla bu hastalıklar hakkındaki koruyucu tetbirleri halk arasına yaymak. Ara vermeden bu propagandaya devam etmek.

V—Gezici sağlık ekipleri teşkil etmek. İlâci, doktoru, laboratuvarı ve sağlık memuru içinde bulunan motorlular vasıtalarla muayyen zamanlar içinde her köşeyi taramak. Bu sebeple de besleyici kan damarları halinde yurdu en müsaid en elverişli yollarla örmek .

VI—Gerek sabit gerek gezici olarak görevlendirilen sağlık elemanlarına en geniş selâhiyetleri vermek. Son ve en büyük şart olarak da bu önemli teşekküllerin başına namuslu-

ahlaklı insanları getirmek.

Şimdi bu şartları birer birer ele alalım :

I — Sıhhi propaganda :

Münevverlerimiz arasında dahi sıhhi kavrayış eksiktir. Sıtmanın sivri sinekten geldiğine inanmayan aydınlarımıza sık sık rastlarız. Bir müşahedemden kısaca bahsetmek isterim : Tifüs mücadelesi için bir köye gitmiştim Köylü tifüsün bittten geldiğine bir türlü inanmadı. Bittten hastalık olsaydı herkes hastalanırdı. Siz biti, bittten hastalık geldiğini bahane ederek bizim eşyamızı etüvde yakıyor çürütüyorsunuz diyorlardı. Tifüs vakası çıkan evde henüz hastalığa yakalanmamış üç beş kişi vardı. Bunlardan hiç değilse bir kaçının enfeksiyona uğramış olmaları ve hastalığın, tefrih devresi sona erer ermez meydana çıkması ihtimali vardı. Onlara dedim ki: bu hastalık, hastalığa yakalanmış olan kimsenin üzerindeki bitler vasıtasıyla sağlam insanlara geçer. Göreceksinizki bu evde söylediğim sebepten yeni hastalar çıkacaktır. Zira evdeki hasta ile bir arada oturub kalkanlar olmuştur. Dediğim gibi oldu. Ve inandılar Bir musibet bin nasihattan evlâdır derler. Fakat hakikatin anlaşılması için musibetlerin çoğalmamasına çalışmak azmindeyiz. Halk arasında bazı kötü zihniyetler sağlık bakımından ters propaganda hükmüne geçmektedir. Akar su pis tutmaz diyen adamın yüzüne baksanız bir damla kanı kalmadığını görürsünüz. Bağırsak hastalığından ölse bile ölürken yine dudakları akar su pis tutmaz diye sayıklıyacaktır. Sağlık alanında halkımızın propagandaya, öğretmeye, anlatmaya pek geniş ölçüde ihtiyacı vardır. Zihinlerde çürük birer çivi gibi çakılı duran kötü inanışları sökmek çıkarmak, fikirleri

modern sağlık bilgileriyle beslemek gerektir. Bu propaganda nasıl yapılmalıdır. Afişlerle, broşürlerle propaganda kâfi gelmiyor, bu vasıtalar sessiz insanlar gibi, köylere kadar sokulsalar bile hiç kimseye bir şey söyleyemiyor.

Aşağıda bahsedeceğimiz ekipler bu işi bilfiil, ardı arası kesilmeden yapmalıdır. Tifüs bittten, sıtma sivri senekden, bağırsak hastalıkları pis sulardan gelir diye mütemadiyen söylenmelidirki zihinler zorla bu fikirleri benimsesin.

II—Köylerin sıhhi bakımdan incelenmeleri.

Bu iş umumî sağlığın belki de şah damarı mesabesindedir. Köylülerin dilekleri üzerine Karamanın bir köyünde karınca kaderince bir inceleme yapmak fırsatını bulduk. Şikâyetleri şöyle idi: Benzimize kan gelmiyor. Ölenlerimiz çok oluyor. Dolaşanlarımız da sanki uzun bir hastalıktan kalkmış gibi halsiz mecalsiz, karın ağrısı, buruntu, ishal bizi tüketiyor. Köyde yedi aded su tesbit ettik. Biri köyün en yukarısında bozuk ve intizamsız, derme çatma bir avgunla suyu daha yukarılardan geliyor. Köy sarp meyilli bir halde. Bu çeşmeden yine bozuk iki yolla köy içinde iki çeşmeye su geliyor. Bu çeşmelerden birinin altı metre kadar ötesinde ve bulunduğu yer bu çeşmeden bir metre kadar yüksek olan bir büyük ve bozuk helâ var. Pislikler yüzde beşyüz bu suya karışıyor. Sonra dördüncü bir kaynak bu sarp köyün en alt tarafında. Haddi zatinde iyi bir su olduğu anlaşılıyor. Lâkin köyün bir vasfı var. Herhangi bir yerine bir kaç kazma sallanınca toprak aşağıya göçüyor. Yani zemin gevşek. Demek oluyorki herhangi bir yağmuresnasında köyün bütün pislikleri helâ

sızıntıları dahil olduğu halde bu bahsı geçen suyun mecrasına varıyor. Ve pınarı pisliyor. Köyün şimalinde üst üste üç ayrı pınar daha vardır. Yukarı taraflarında hiç bir ikametgâh yok. Birer kaya dibinden kaynayan bu suların içilmelerinde hiç bir mahzur yok. Lâkin uzakça.

Netice şu oluyorki, bu köyün sıhhi vaziyetinde sularının rolü büyüktür. Lüzumlu sıhhi direktiflere riayet takdirinde şüphe yokturki vaziyetleri düzelecektir. Bazı köylerin yeri nedense yakınlarında daha müsait yerler bulunduğu halde fena intihap edilmiştir. Suyu fenadır, yolu harapdır ve ağaçsızdır. Sonra bir birine yakın beş on haneli köyler vardır, birleştirilebilirler.

Köylerimizde mesken vaziyeti aklımıza tarihin en karanlık devirlerini getirecek kadar iptidaidir. Sâri hastalık şüphesi üzerine Hadimin bir köyüne gitmiştim. Dedem köyü denen bu köyde evlere, mağaraya girer gibi çıralarla girdik. Böylece sekizon metre ilerledik. Tavanlar soba borusu gibi simsiyahtı, pencere denecek bir şey yoktu. Yalnız duvarların yukarı taraflarına gayri muntazam ufak cam parçaları yerleştirilmişti. Hepsinin yüzü sarı ve kansızdı. Köylerimizin çoğunda mesken vaziyeti böyle veya buna yakındır. Hayvan ve insanın bir arada oturub kalkması ise herkes tarafından görülen ve bilinen bir şeydir. Hele kışın, ahırın sıcaklığından istifade kasdıyle pisliklerin kokusuna dayanmak pek çirkin bir vaziyet teşkil eder. Evler tamamen topraktan yapılmıştır. Sağlık alanındaki görgüsüzlüğe, idrâksizliğe bakınci son beşaltı sene içinde köylerde bir çok kimselerin eline epeyce para geçtiği halde sıhhi şeraiti haiz bir evceğiz yaptırana rastlanmadı. Ele geçen pa-

ra lüzumlu yerlere sarf edilmedi. Bunun sebebi dediğimiz gibi görgüsüzlüktür. Köylerimiz için muhtelif iklim mintakalarına göre plânlar yapılması bu plânlara göre köylerin kökünden değiştirilmesi, çoğu rençber olan köylülerimizin nakil vasıtaları için her köyde birer büyük han inşa ettirilmesi, köy sularının yollarının, genel temizliğinin devamlı olarak kontrolü lazımdır. Bol miktarda dikilecek ağaçlar da yeşil bir dekor halinde köyü çereveleyecektir. Her köyde bir hamam şarttır. Bir de temizlik günü ihtihap edilerek o gün herkesin hamama gitmesi ve umumî temizlik yapılması sağlanacaktır. Yeşil ağaçlar ortasında, pırıl pırıl kiremitleri görülen evlerle, kontrollu sularile, pisliksiz yolları ve temiz insanlarla doğacak olan bu köyler, ulusal sağlığın, beklenen özlenen Kızılalma'sıdır.

III — Nüfusun genel muayenesi: Bütün halkın esaslı bir surette mütehassıs muayenesinden geçirilmesi şarttır. Bu muayenelere icabında laboratuvar incelemeleri de eklenecektir. Sebebine gelince: Mâlum olduğu üzere bir frengi mücadelesi vardır. Mücadele bulunmayan yerlerde bu görev hükümet tabibliklerine verilmiştir. Firengi kayıt defterindeki rakam hiç bir zaman hiçbir yerde hakiki firengili adedini göstermez. Zira o deftere yazılanlar ya hükümet tabibinin şüphesi üzerine misli muayenesi yaptırılarak kaydedilir, yahutta ihbar üzerine tetkik neticesinde firengili olduğu tahakkuk ederse kaydelir. Geyri muayyen bir firengili adedi gözden haçar. Onlardan doğacak vilâdi firengililer ise azaltmak yolunda didinib durduğumuz rakamı mütemadiyen çoğaltır, Böylece, neslin en korkunç düşmanlarından biri olan Sifiliz tahribatını icra etmek üzere müsait ve oldukça geniş bir saha bulmuş olur.

IV— Sıtma, firengi ve sâri hastalıklarla mümkün olduğu kadar cezri bir savaşa başlamak :

Bu gün bu dertlerle vakıa savşıyoruz. Lâkin cezri savaşlar için — baş tarafta da dediğimiz gibi — halkın kafasına korunma tedbirlerini her vasıtaya müracaat ederek sokmak gerektir. Sonra mlaaesef bazı mücadele şekilleri memleketimizin bünyesine uymuyor. Faraza: her hükümet tabibi bilirdi tedavi günü bütün firengililer hazır bulunmaz. Acaba bunun sebebi nedir? Bunun sebebi şunlardır.

A—Köylünün içtimai vaziyeti

B—Mevsim müsaadesizliği.

C—Mesafenin uzaklığı.

D—Cahillik,

Köylünün bütün hayatı yazın kaldıracağı mahsule bağlıdır. Hasat ve harman zamanı yemek için bile işinin başından zor ayrılır. Hafta tedavisine bile bile gelmez, gelemez. Kış mevsiminde ise bazı mintakalarda yolların kapanması tedaviyi zorlaştırır.

Mesafe uzaklığı meselesine gelince: Kazaya üç günlük yolda köyler vardır. Gelme gitme hesap edilecek olursanız işin imkânsızlığı anlaşılır.

Halkımızın cehaleti ise mevcudiyetinden acı duyduğumuz bir vasıftır. Sıhhi propagandanın âcil ve esaslı olarak işe başlamasını icap ettiren bu cehalet mânzarası millete pek pahalıya mal olmakta ve kara bir perde halinde her teşedbüsün önüne gerilmektedir. Firengili olduğu halde hekimin izah ve ifadesine rağmen ısrarla evlenme raporu isteyen tabiatile alamayınca gayri meşru olarak evlenenlerin adedi az değildir, Zaten alelumum gayri meşru evlenmeler köylerimizde pek çoktur. Bu halin ulusal

sağlığa vereceği zararlar herhalde fazladır.

V—Gezici sağlık ekibleri teşkil etmek :

En büyük ve tahakkuku en başta gelen ihtiyaçlarımızdandır. Doktoru, sağlık memuru, ebesi ve ilacı beraber bulunan bu ekipler kısa fasılalarla en ücra köşelere kadar bütün köyleri gezecektir.. Bir öğretmen sınıfındaki öğrenci adedini nasıl bilirse, bu işe başkan olacak hekim de sıhhi mesuliyetini omuzlarına alacağı köyün kaç nüfusu var, kaç firengili kaç sıtmalı, kaç sağlam bunları bilecektir. Firengililer köyünde tedavi edilecektir. Sıhhi yasaya ayak direyenlere ekip başkanı müayyen bir para cezasını hemen verib — yazıp cizmeye mahal kalmadan — hemen tahsil ettirebilecektir. Ekiplerin her tarafta çalışabilmesi için de örümcek ağı gibi yollar yapılacaktır.

VI — Bu işin başına ahlak ve namusuna güvenilir kimselerin yani vazifeye aşık insanların getirilmesi şarttır. Burada hatıra bir şey gelebilir: Bütün bu işlerin yapılabilmesi için para lazımdır. Evet doğrudur.

Fakat bir münasebetle yukarıda da zikrettiğimiz gibi sağlık işlerinde tehîr idârei maslahatçılık - hele mevzuu bahsolan «Sağlık Millî Sağlık» olunca — büyük bir suç bir cinayettir. Bir şahıs her şeyden evvel sıhhatini arar, bir millet neden her şeyden evvel sağlığını aramasın?

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.

deyen şair hükümdar bu düşünceyi layık olduğu ihtişamla ifade etmiştir.

Sağlığımızın yaratılması ve idamesi için kudretli bir hamleye ihtiyaç vardır, bu büyük bir inkilâbımız olacaktır.

Temmuz zarfında Halkevi Faaliyeti

KONFERANSLAR :

Ziraat makinalarının ayarlanması, Sabahattin İmer;
Alâeddin Türbesinde gömülü Selçuk Hükümdarları, Zeki Oral;
Konya ve dolaylarının yüzey şekillerinin genel görünümü, Hafi Kendi;
Garbe doğru, Afyon Milletvekili İ. H. Baltacıoğlu;
Lozan ve Montrö, Şeref Kışmır;
Toprak Kanunu, Rize Milletvekili Kemalettin Kamu;

SPOR :

Sanat Enstitüsü, Nakliye gücü, Selçuk Spor, Gençler Birliği,
Askerî Ortaokul, Ticaret Lisesi, Lise Spor Yurdu, İdman Yurdu
aralarında yapılan (Halkevi Eltopu) final maçının 12-4 ile ga-
libi sayılan Sivil Lise Spor yurduna, Ev Reisi tarafından törenle
hediye verildi.

KURSLAR :

Orta tahsil öğrencileri için Matematik ve Fransızca kursları
açıldı. Resim kursu için de hazırlık yapılıyor.